Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

SVENSKA

VALLVISOR OCH HORNLÅTAR,

MED NORSKA ARTFÖRÄNDRINGAR;

UTGIFNA AF

RICHARD DYBECK.

Tillhör MUSEI BIBLIOTEK GÖTEBORG

STOCKHOLM, 1846.
PÅ J. L. BRUDINS FÖRLAG.

VALLVISOR.

En blick i Vallskogen.

(Några ord ur en utförligare afhandling).

I alla de delar af vårt land, der en skymt af ett fordet herdelif ännu är qvar — och dessa äro just de, der sägnen minst förbleknat eller urartat — lefver ännu ett minne af en forntida folkstam, som närt sig af boskapsskötsel. Det är dess beröring med en annan, sednare och i hyfsning öfverträffande, folkstam (kanske den närvarande), som sägnen uppfattat, och om tiden för dess tillvaro har den, såsom vanligt, föga mer att säga. Nu, ehuruväl dessa sägner äro för många, för vidt spridda och, fastän i hufvudsaken sammanstämmande, likväl för mycket skilda i omständigheter, för sanna uttryck af de olika hemorternas mångahanda förhållanden, nu eller förr, för att kunna anses hafva uppstått af intet, för att kunna i allo betagas vitsord, är det likväl alldeles icke för att med dem söka något bevisa, som jag här utan urval anför några från spridda orter af landet; på sin höjd vore min afsigt, att med dem sätta läsaren i tillfälle att pröfva — att antaga eller — förkasta. Men enär de hithörande muntliga öfverlemningar, hvilka redan upptecknats, vida öfverstiga det antal, som här kan meddelas, ligger icke ens detta i min beräkning, utan erbjuder jag dem blott och bart såsom en underhållande läsning jemte visorna, med hvilka de i allt fall äga åtminstone det gemensamt, att tillhöra folket, ja, att vara folkpoesi.

I forna tider, då de så kallade *Vettarne* eller *Jordbyggarne* voro stadde på sina flyttningar, hafva de under en sådan flyttning med sin betydliga boskapshjord, från Halåsberget i Lith till Rismyrbobacken i Häggenås Socken (Norrland), stadnat och hvilat öfver natten ungefär på halfva vägen, uti ett fähus i Nordanåsens by. — Vid uppbrottet derifrån qvarlemnade de en ko i fähuset, hvilken likväl husets matmoder fann för godt att utsläppa. Dervid inställde sig en liten qvinna och yttrade, att kon vore ämnad till betalning för godt hviloställe och vänligt bemötande. Matmodren ville dock icke mottaga vedergällningen.

En man var en gång i Spjutmo (Mora socken af Dalarna) på en änge-slog nedåt elfven. Under det han arbetade på ängen, fick han höra en mängd skällor, och upptäckte i detsamma en myckenhet stora, feta kreatur af åtskilliga slag, hvilka kommo tågande öfver hans slog. Såsom han tyckte, uppåto och nedtrampade de allt gräs, hvarföre han försökte att bortmota driften, och hvarvid han i vreden svor och dundrade, men hvilket icke halp. Innan kort fick han likväl se, att från andra sidan af elfven kommo båtar, hvari kreaturen öfverfördes till motsatt strand, det han med förundran betraktade. Sedan kreaturen blifvit öfverförda, vände han sig åter sorgsen om, för att bese sin slog, då till sin stora förvåning han fann gräset derpå fullkomligen orördt och oskadadt. Han kunde nu förstå, att det varit *Råanden*, som drifvit sina kreatur i vall.

I en gård i Westanfors socken och Åvestbo by (Westmanland), benämnd Vallen, var en, som hade en svart ko. Ett troll (eller såsom det der kallas Bergqvinna) hade vidtalt en gumma, som gick till hagen med kon, att hon skulle få densamma, och lofvade henne i stället två svarta getter. Man hörde henne ropa i berget: "din svarta

ko, mina två svarta getter!" — En afton skall gumman svarat, att det skulle så ske, utan att likväl hafva någon mening dermed. En morgon stodo ock i fähuset två getter i stället för den svarta kon.

I Ånimskog socken på Lund ägor (Dalsland), vid den dal, som i söder begränsar sjön Ånimmen, är en bergshåla, kallad *jättestöfvan*. Der bodde fordom en jätte, hvilken hade många *kräk*, dem han om nätterna utsläppte på bete. Der hördes då alltid bjällor både finare och gröfre, samt skall af vallhundar. Folket klagade om höstarna öfver den knappa höfångsten, men jätten lagade så, att de vid jultiden alltid hade tre lass hö för hvarje lass de inbergat.

Allmogen tror, att en jätte — ägare till mycken boskap — har sitt tillhåll i berget Lintorpsåsen i Dalsland. Han säges valla sin boskap på närliggande ängar, och emot qvällarna hemlocka dem sålunda: "*Ko-syta barna! Venneboga, Blomstra, Lövelia, Sommerskrid, Guldkrona*, och *Guldkrans!*"

Ett berg på Hultås ägor, i Bohus län, befolkas af sagan med en jätte, som tros beta sina hjordar på den nedanför liggande ängen, hvilket uppgifves såsom orsak hvarföre det der växande höet är så magert *).

I den så kallade *Kyrkhögen* i Snarestad socken och Skåne skola i forna tider bott troll, hvilka haft boskap gångande på betet tillsammans med byfolkets, äfvensom de begagnat gemensam *Renneherde*. När det tillkom trollen att hålla Renneherde, gick byens herde och klappade på högen, sägande: "Suäcka! du skall hålla Renneherde i dag!" Och strax kom ut *som* en svart hund; och när byherden skulle hafva sin utnestning eller lön, blefvo penningarna lagda på en sten i kyrkomuren. (Denna sägen är upptecknad år 1691).

Mellan Björka och Spjutmo fäbodar i Mora socken af Dalarna är ett ställe, som i allmogens tro är ganska märkvärdigt. Vägen emellan dessa fäbodar (¼ mil lång) löper för det mesta nästan alldeles utmed elfven. Å andra sidan är en dyster skog. På ett ställe vid vägen skjuter en stenhäll ut i elfven, hvilken häll, vid lågt vatten är synlig. På, eller invid, den är en större sten, å hvilken, såsom allmogen berättar, *Råanden* sitter en gång årligen, nemligen hvarje vår, för att fälla dom öfver hvilka kyner (kreatur) skola under sommaren blifva odjurens rof.

Våra äldsta urkunder lemna väl inga närmare efterrättelser om boskapsskötseln, men tala likväl för dess ålder. Sålunda har redan Havamal sig bekant, att "Fähjorden vet när hem den skall gå från betet". Likaledes känner den Getskötseln. Rigsmal omtalar, att trälarnas sysla var, bland annat, att sköta svin och vattna getter. Fornsagorna hafva i öfrigt oändeligen mycket att språka om Boskapsskötseln och Herdelifvet, i hvilket sednare de esomoftast veta inflåta äfventyr och under, som nästan öfverblomma hvad här vore att anföra deraf. Likaledes Saxo. Då Adamus Bremensis omtalar, att de högbornaste hos våra förfäder lefde såsom herdar och af handaslögder, kan dermed troligen inga off-gamla tider afses. I öfrigt vidröres herdelefnaden tidt och ofta i Medeltidens qväden, lekar och folkvisor, af hvilka sistnämnde en, såsom i åtskilligt upplysande, här följer:

*) Pastor Holmberg anmärker i sin Bohusläns Historia och Beskrifning, i anledning af denna sägen: "Det är märkligt, att uti den Bohuslänska folksagan skildras alltid jättarne såsom ägande stora boskapshjordar"; samt omtalar på ett annat ställe, att jättarnas kreatur uppgifvas vara till färgen *brandade*. — I andra orter af vårt land sägas de vara hvita; i andra åter svarta.

1.

Det går en getpiga i heden och sång,
Herren min!
Hon väcker upp kungen i höga lofts sval.
Om sommaren,
När alla små foglar de sjunga så väl!

2.

Och kungen han sade till småsvenner så:
Hvem är det som på Guldharpan slår?

3.

Och ingen är det som på guldharpan slår,
Det är en getepiga med getterna går.

4.

Och kungen han talte till småsvenner så:
Ni bed den getpigan allt in för mig gå!

5.

Hör du getpiga hvad jag säga må,
I dag skall du in för konungen gå.

6.

Och huru kan jag in för konungen gå,
Med blaggarn till kläder och valmar uppå?

7.

Getpigan hon geck uppför höga lofts bro,
Med gete-raggs strumpor och bockskinns skor.

8.

Getpigan in för konungen steg,
Och konungen henne med ögonen neg.

9.

Och hör du, getpiga, hvad jag säger dig,
I dag skall du sjunga en visa för mig!

10.

En visa skall du sjunga för mig,
Det rödaste guld det gifver jag dig!

11.

Hon sjunger den ena, hon sjunger de två,
Och konungen dansa' och hela hans hof.

12.

Hon sjunger den ena, hon sjunger de fem,
Och kungen han dansa' och alla hans hofmän.

13.

Och kungen tog getpigan och satte på sitt knä,
Han gaf'na guldringar och fästninga få.

14.

Och kungen tog getpigan i sin famn,
Han gaf'na guldkrona och drottninge namn.

15.

Och jungfrur och fruar de ledo stor qvida,
Att getpigan sofver vid konungens sida.

16.

Och jungfrur och fruar de ledo stor harm,
Herren min,
Att getpigan sofver på konungens arm.
Om sommaren,
När alla små foglar de sjunga så väl!

Då jag emedlertid nu går att närmare taga ämnet i betraktande, och dervid kommer att vidröra tvenne hithörande högtidligheter, hvaraf ännu i dag spår qvarstå, tror jag att i dessas beskaffenhet ett icke alldeles förkastligt intyg om boskapsskötselns höga ålder i vårt land skulle kunna vinnas. Jag sade, att af dessa festligheter endast spår qvarstå. Jag kommer här icke ens att teckna dessa fullständigt, och vågar således icke underställa ämnet de lärdas granskning.

I början af Maji månad infaller vanligen den tid, då boskapen första gången föres på bete. Skrock och vidskepliga plägseder äro med denna åtgärd ännu allestädes förenade. I några få aflägsnare orter bilda de ännu i dag ett festligt helt. Redan Valborgmässaftonen flammar på bergen och höjderna festelden, och på den vidd den belyser, tros odjuren icke kunna under sommaren skada boskapen. Likaledes ljuda då och de påföljande dagarna vallhorn och lurar, dermed man tror sig för hela sommaren bortskräma odjuren. Om de första dagarna af månaden häraf fått namnet *Lödderdagar* eller *Ludderdagar*, det de ännu mångenstädes behålla, lemnas derhän.

De första kreatur, dem bonden öfverlemnar åt den späda vårgrönskan, äro fåren. Så säger det gamla ordspråket:

Sädesärlan,
Fåreskällan,
Stensqvettan,
Sädesskäppan,
Följas åt.

De få framför allt nu icke löckas med ropet: *får*, ty derpå följer vantrefnad och annat ondt. Då fåret kunde tala, sade det till menniskan:

Kallar du mig *Söa*,
Så skall jag dig kläda och föda;
Kallar du mig *Får*,
Skall du ej få ett ull-hår.

Sednare utföres hornboskapen. I delar af Wermland, Dalsland och Bohuslän äger vid detta tillfället en festlighet rum, som kallas *Köra middag*. Sedan hölingen (vallhjonet) begifvit sig till skogen med boskapen (han medhafver då den bästa matsäck huset kan åstadkomma), bindes en krans af blomster, hvilken sättes på den ena stolpen

vid den närmast byn varande grinden, hvilken hölingen skall genomgå tillika med kreaturen, då han denna dag, mot vanligheten, *middagstiden* kör hem dem. Emedlertid och sedan hölingen på bästa vis utsirat boskapens horn med blomsterkransar, förskaffar han sig en ung rönn, och när han middagstiden anländer till byn med boskapen, tager han kransen af grindstolpen och sätter den i toppen af rönnen, håller denna med båda händerna framför sig, och tågar så framför boskapen in i byn, der folket är honom till mötes, samt in i ladugården, dit både folk och boskap följa, hvarefter, sedan boskapen trädt i båsen, hölingen går ut genom gafveldörren och sätter rönnen med kransen i stacken, der de qvarstå under hela valltiden. Härefter bindes för första gången det året bjällan (skällan) på bjällekon, och om ungkreatur finnas, som förut icke fått namn, slår man med en vidja af rönn tre slag öfver deras ryggar, dervid namnet utropas. Boskapen undfägnas nu med middag af det kosteligaste foder, och äfven husfolket intager denna dag sin middagsmåltid i ladugårdssvalen. Efter middagen föres boskapen åter på bete. — Med många skiljaktigheter begås i öfrigt denna fest på skilda orter *). I synnerhet tillkomma en mängd vidskepliga bruk, som i gemen gå ut på att för hela sommaren skydda boskapen för ondt, särdeles för odjuren. På första vallgångsdagen hör man i aflägsnare orter det underbara och kraftiga *Qveckhornet* (se Ordförkl.), som är ett slags vallhorn, ljuda. För detta säges både Björn och Varg fly till aflägsnaste ödemarker.

Jag nämnde björn och varg. Vallhjonen nämna dem icke i namn af frugtan att de då skada hjorden. Så sade vargen, då han kunde tala:

Kallar du mig varg,
Så blir jag dig arg;
Kallar du mig af guld,
Så blir jag dig huld.

Oändeligen många äro derföre de smeknamn, hvarmed dessa båda odjur af allmogen helsas. De vanligare namnen på björnen äro:

Naskus, Norrl.
Gubben, Allm.
Gammeln, Allm.
Storfar, Allm.
Nalle, Westmanl.
Tolf Man Stark, Dalarna.
Naskjen, Helsingl.
Gullfotar, Österg.
Fyrfotar, Allm.
Pasker, Werml.
Myrtus, Jemtl.
Myrtafsar, se Ordförkl.
Bjänntussen, Jemtl.
Fnaskjen, Norrl.

Vargens allmännare namn äro dessa:

Gullfot, Westerg.
Gråtasse, Skåne.
Grå, Westerg.
Gråbenar, Allm.
Tassar, Westerg.
Tussar, Westerg.
Pjäska, Södermanl. (?)
Råmpor, Helsingl.

*) I Nordals Härad kallas denna plägsed *Mjölka middag*, och iakttages med någon skiljaktighet. Christi Himmelsfärdsdag eller ock Pingstdagen köra vallhjonen hem boskapen, för att första gången på året "mjölkas middag", och medhafva en rönn, beprydd med blommor och kransar, som sättes i stacken. På botten af mjölkstäfvan läggas Hvitsippor, Kabbelök och kokta ägg, hvarefter alla korna mjölkas. När detta skett, utdelas blomstren bland boskapen att ätas, och vallhjonen erhålla äggen, hvilka de förtära i ladugården. — Äfven i skogstrakterna af Blekinge, och sannolikt flerstädes, äro drag öfrige af denna plägsed.

Gråryggen, Norrl.	*Skrågg*, Jemtl.
Gråbusar, Helsingl.	*Wässå*, Ångerl.
De grå, Norrl.	*Bässe*, Ångermanl.
Gullben, Österg.	*Tysten*, Westerg.
Gulltand, Österg.	*Kusen*, Allm.
Busen, Allm.	*Fulingen*, Allm.

Odjuren och striden med dem är, för att så säga, den onda "principen" i det eljest fredliga herdelifvet. Derföre förmodar jag, att hvad af ofvanstående benämningar och det lilla, jag om dem sagt, kunde slutas, här vore på sin plats. En icke ovanlig uppståndelse vid ett besök af odjur målas i följande lilla Jemtländska visa, hvars melodi äfven borde anföras, såsom mästerligt uttryckande Jemtländska folklynnet. Visan lyder sålunda:

Streke, kjyt å skynnan däck fort!
Stårschan käöuk i barjån;
Ant'en ä' nu Bjänntussen löäus,
Ell' ha' dåmm sjått värin;
Kjäre hjähltans! väan så frak
Å' komman å' fåhljan mä sta,
I märga skä dä få File!

Inskränkande mig till den upplysning, att ordet *Stårschan*, som i allmänhet betecknar: flickorna, pigorna, på detta stället bemärker vallhjonen, samt *Bjänntussen*: björnen, lemnar jag för denna gång visan oförklarad. Flere dylika af likartadt innehåll förekomma i de nordliga landskaperna.

Vilja vi nu se huru det egentligen har sig med herdelifvet, måste vi begifva oss till Säters, till Fäbodarna. De äro nu mer att finna blott i de nordliga delarna af landet. Söder om Dalarna träffas de icke. Men hvilket vidt fält öppnar sig icke här för ögat! Ett helt Säterlif! I sanning, det innefattar mer än mången tror. Derföre: jag kan icke, jag vågar icke närmare betrakta det, men ställer mig på afstånd och omtalar det lilla min matta blick, mitt öra förmått uppfatta. Jag håller mig härvid förnämligast till Westerbotten, Jemtland och Dalarna.

Sedan boskapen, efter vårens inträdande, omkring fjorton dagar vallats hemma vid Bolbyn, föres den till fäbodarna, hvilka, belägna i fjelltrakterna, under tiden hunnit blifva tjenliga till bete. På några orter förena flere grannar sin boskap till en hjord, och låta två eller tre vallpigor, hvilka i Jemtland kallas *Bu-täucher*, *buföra* den. Fäbokullorna äro för sommaren utrustade med bälte, väska, samt ganska egen klädedrägt, hvilken på skilda orter är mycket olika. I Jemtland bär hon en kort tröja, *Stutt-strompan* (kortstrumporna, d. v. s. strumpben, som räcker från knäet till fotknölen), *Forfotta* (fotstrumpan, afklippt från den förra), samt *träskorna* o. s. v. — Tåget till fäbodarna sker på det sätt, att man drifver hjorden framför sig åt det håll, dit man ämnar sig, utan att följa några vägar. En går före och lockar; andra följa efter och fösa på. Då vägen ofta är fem till åtta mil lång, och vallflickorna bära på sina ryggar, utom annat, rätt tunga *Mesar* (Dal. *Mjäss*), korgar, innehållande åtskilliga förnödenheter, kan man väl tänka att vandringsdagarna icke förflyta utan svett och möda. Och under tiden ljuda likväl från fjell till fjell glada sånger, tonar den muntra Spälapipan och det underbara fingerhornet. Också hafva de nu ofta någon "unggosse" i sällskap.

Vid Fäbodvallen se vi antingen en stuga, försedd med spis och fönster, eller ock ett *Störis*, som väl är upptimradt af stockar, men hvars tak består af granbark, och i hvars midt är en stor öppning, under hvilken ses några sammanförda stenar, tjenande till eldstad. På dessa stenar hvilar kitteln, eller ock hänger denna på en så kallad *Mâg*, hvilken är fastsatt vid de bjelkar, som ligga under taket. Här kokas mångahanda läckerheter, såsom: Misssmör, Hvitmoso (Hvitmossa, som flyter upp ur ostvaslan), Kesmus m. m. — De öfriga husen äro: Källaren med sin svale, samt sjelfva Föuse, utan bås.

Klockan fem — på några ställen kl. sex — på morgonen äro vallhjonen ute med boskapen. Jag skall alls icke bjuda till att teckna en sådan morgon i en Norrländsk vallskog. Någon gång hafva de skogsmarken indelad i vissa skiften eller lotter (Jemtl. *löut, läut*), ofta fyra till antalet, efter väderstrecken. Vid middagen, då kreaturen ätit sig mätta, lockas de till hvilostället för att hvila och idissla. Här uppgöres en stor eld, och vallhjonen taga någon förtäring, hvarefter det åter bär af till skogs. Den nedgående solen, eller, om den skymmes af moln, getens *långaktiga* öga, manar ändtligen till hemfärd. Äfven denna har sina ljufligheter, till och med för de stinda och nöjda kreaturen. Men intet är härligare än aftonsångerna i vallskogen!

En gammal författare säger: Vallkullorna lefva i fäbodarna likasom i ett jordiskt paradis, uppfylldt icke allenast med vackra och behagliga utsigter, utan ock med skön lukt af färskt löf på golfvet hvar dag, allenast de orka med att skaffa det hem med sig ifrån skogen. Det sker ock nästan hvar dag. Och må ingen hälsas för godt vallhjon, som intet hafver sin skräppa eller kuns full med *löf, länkar* eller *träliar, vidjor* och *tunder, qvastar, vispar* och *granviskor*, samt *fnösktickor*, när hon kommer hem med sin boskap ifrån skogen, om hon intet hafver spånad eller stickning och bandväfning med sig, som ock mycket gångbart är. Hvad grönt gräs hon eljest kan öfverkomma, som hon vet vara älskadt, skonar hon intet, utan bjuder thet samma med all flit och allvarlig upprigtighet gjöra följe med sig hem, ther hon väl vet med all försigtighet at berbergerat.

Några mindre festligheter förekomma väl åtskilligstädes under sjelfva sommaren, såsom, då enligt det gamla talesättet bland allmogen i Norrland:

När löfskogen lyser till by,
Skall boskapen mjölkas i try,

boskapen mjölkas tre gånger om dagen, o. s. v.; men de förbigås här.

Den andra af de två större festligheter, hvilka härofvan nämndes, infaller näst före valltidens slut. Ännu återstår märkbara spår deraf. Festligheten anställes på Michaelsmessafton. Prof. Ihre yttrar sig derom i en Akademisk Afhandling sålunda: "Från ett hedniskt offerbruk härflyter tvifvelsutan seden, att vallhjon, då de om morgnarna gå bort, och om aftnarna återvända hem, sammankasta bränsle till en hög, hvilken hög de sedermera Michaelsmessafton antända". — Seden att tända eldar denna afton iakttages nu mer blott af vallhjon och annat tjenstfolk i några delar af Westerbotten, men på flere andra orter inom landet förehafvas denna afton spridda bruk *), hvilka mer eller mindre tydligt peka på en forntida, nu försvunnen, festlighet för

*) Såsom i många trakter af Norrland, der, på aftonen, eller sjelfva Michelsm. dagen (äfven om snö fallit), något foder slås och blandas bland det redan inbergade, som deraf tros blifva under påföljande vinteren helsosamt och drygt. (Past. Edlunds meddelande).

vallhjonen. En gammal visa, som denna afton sjunges af tjenstfolk i allmänhet, torde i medlersta och södra Sverike vara den märkligaste qvarlefvan af festen.

Oändligen mycket vore att tillägga. Jag lemnar det åt andra.

Sången i vallskogen borde likväl något vidröras. Jag sade för några år sedan, att Vallvisan är *sången i skogen*. Om jag nu ock säger, att hon är *skogen i sången*, så vet jag visst, att detta är allt hvad *jag* någonsin skulle kunna utan flärd säga om henne. Min tanke är, att de tonuttryck, hvilka allmogen och, efter den, äfven jag här benämner Hornlåtar, innefatta grundtonen först till Vallvisorna, som deraf omedelbart utbildats, och sedan till allt hvad svensk folkmusik heter. "Skogen diktar dem" skref nyligen en infödd Norrländning till mig. Och han har rätt. Märkvärdigt, att till och med de oskäliga kreaturen lyssna till och tyckas veta att skilja mellan dessa låtar, hvilka äro långt flere än de här upptagna, samt hvar för sig hafva en viss bestämmelse, hvilken, så otroligt det än må synas, den vallande boskapen sålunda vet att på sitt sätt uppfatta. Samme Norrlänning, hvars ord jag nyss anförde, må äfven här tala. "Kőukningarna och Locklåtarna äro", säger han, "högst skiljaktiga — olika för olika kreatur — olika, när det sker efter kräk, som är borta och som man söker — olika, när man har kräket nära sig — olika när boskapen utföres, olika då den föres hem igen", o. s. v.

Men hvad skall jag väl säga om föredraget m. m. af dessa sånguttryck? jo, det åtminstone, att detta minst af allt kan på papper fullt uttryckas, man må använda alla möjliga medel, som stå till buds. Om jag t. ex. med afseende på Hornlåten under N:o 14 säger, att mellan hvarje melodiperiod göras långa uppehåll (här betecknade med $\frac{\cdot}{7}$), samt att derpå följer ett slutfall ned till dominanten, hvilket slutfall, grundadt på akustisk nödvändighet, ej får uteblifva, emedan föregående tonens (här: *a*) återljud i skogen har dominanten (*e*) till sin starkaste s. k. medljudande biton, så är dermed i sanning ganska litet sagdt. Men min tröst är, att jag här icke talar om *förgångna* fornminnen. Både Vallvisor och Hornlåtar lefva ännu friske i skogen, och jag uppmanar enhvar, att der, heldre, än ur denna lilla bok, uppfatta dem!

Hvad Vallvisorna beträffar, får jag, fullföljande hvad jag redan antydt, nämna, att de intet annat äro, än utvecklade Locklåtar, Kőukningar, Hornlåtar, eller hvad man vill kalla dem. Detta gäller naturligtvis blott de egentliga vallmelodierna, hvilka lätt skiljas från dem, som redan fulländade, kommit in i vallskogen. Af sednare slaget förekomma i denna samling åtskilliga, hvilka jag icke bordt utesluta, då de i allt fall höra vallskogen till. — I öfrigt får jag nämna, att jag först nyligen insett omöjligheten, att bestämma någon viss gräns mellan Vallvisor och Hornlåtar. Orsaken torde finnas till och med af det lilla och obetydliga, jag om dem nyss sade.

Med *ytterste sorgfällighet* har jag vid uppteckningen af qvädena tillvägagått. Icke ett enda ord är på något ställe tillagdt, förändradt eller utlemnadt; icke en enda ton förvrängd. — Visan under N:o 1 sjunges, mig veterligen, i sin helhet nu mer icke i vallskogen; men ofta gnolas der meningslösa stycken deraf. N:o 3 har, såsom fallet är med åtskilliga vallqväden, i skoglösare orter öfvergått till vaggsång, men är i andra en mycket gångbar vallvisa. — Ordförklaringen upptager åtskilliga ord, som icke förekomma i sångerna.

Slutligen får jag nämna, att de här meddelade qvädena knappast utgöra halfva antalet af dem, som ännu höras i våra skogar. — Jag hembär härmed Hrr Oscar Meijerberg och Bärsell den varmaste tacksägelse för de bidrag, jag fått af dem emottaga.

1.

Nafverstad socken i norra Bohuslän. Jfr. Företalet. Stycken häraf höras ock i Helsingland.

Det skall icke vara rådligt, att i skog och mark sjunga denna visa, om ej i nödfall, när ett boskap bortkommit, då man någon gång med dess uppstämmande tror sig kunna återlocka kreaturet, helst om det genom någon "Berggubbes" (jättes) list förmenas farit vill. — Följande berättelse omtalar upphofvet till visan: "Berggubben gick en natt på fältet och jätte sin boskap. När morgonen kom, anlände till samma ställe en vallgosse med sina kreatur, och då Berggubben fick se dessa, sjöng han visan — *dermed ropande sina kor i namn.*"

Men qvädet antyder ock, att Berggubben dermed äfven uppmanade sin boskap, att bortlocka *gossens* kor — att "locka fram mera till mor (kanske Berggubbens hustru) i hål" (i berget, berghålan?); och måhända ligger deri orsaken till visans förmenade, ofvan antydda, kraft.

Du Hihi Hangela,
Borsta Rangela,
Läggete Hari,
Du Kåperans Kari,
Du Röjte, Sköjte,
Räcke, Smäcke,
Långt frå!

Kom Ole, Bås,
E' Kämpehack;
Kom Sjölabrand,
Och locke fram mera
Till mor i hål!

Kom ko, kom kalf, kom tjura,
Och se de underli' djura!
Kom Socke-Thore
Och Skivers man!
Kom Socke-Thore
Och Stivers man!

Så kom der Socke-Thore lång,
Med hammar' och tång,
Och satte sitt märke på stoltan horn;
Det vållte den Berggubbe skallut.

(Melodien inskränker sig till följande *låt*, som, med få förändringar efter ordens föranledande, får hålla hela visan ut):

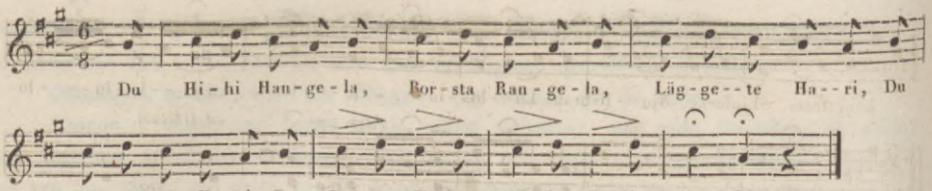

Norsk artförändring, hemtad ur Asbjørnsens "Norske Huldreeventyr og Folkesagn", Chr. 1845. Sägnen, som föregår denna, omtalar, att för en flicka, hvilken befann sig i skogen, visade sig en "Buskab" (hjord) af grå stutar och stora *brandade* kor m. m., hvilka företräddes af en stor "Frigge" med lur och silfverbandad stäva. Hon nämnde boskapens namn i sången:

"Sommerløw og Sale,
Brandetryg og Svale
Og Lurve og Larve
Og Lilleblaa.
Rekje og Snekje,
Skaute og Raute,
Langtfram, Skinfaxe og Sjulibran.

Granehøi og Grave,
Og Bindelet og Lave,
Og Lurve og Larve
Og Spegelglat.
Rekje og Snekje,
Skaute og Raute,
Langtfram, Skinfaxe og Sjulibran".

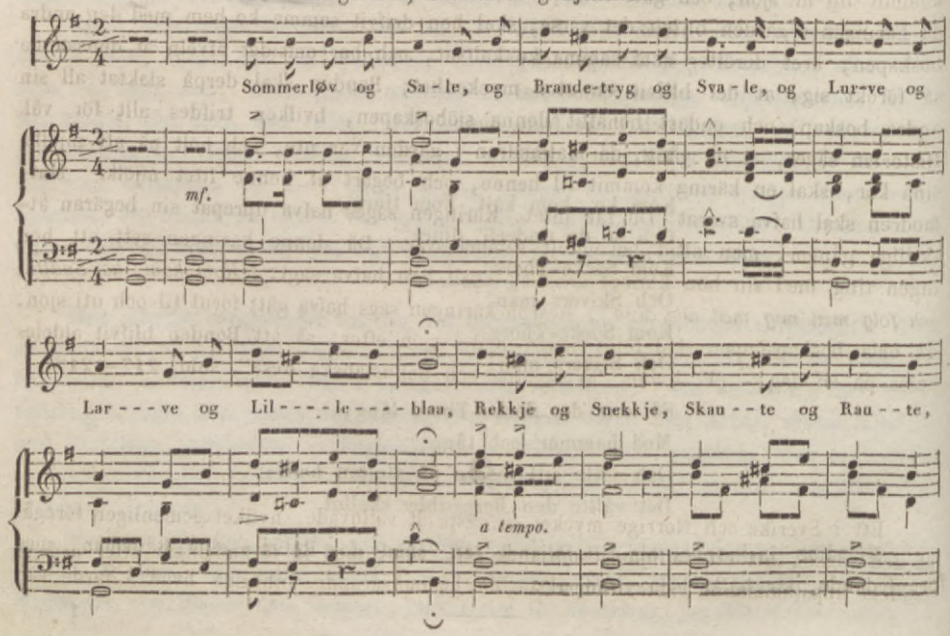

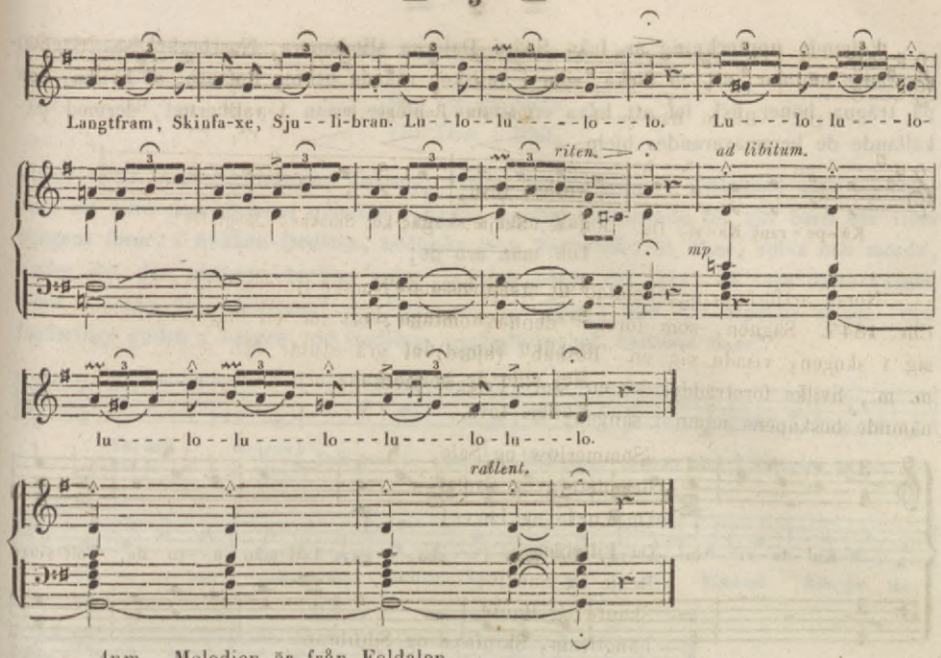

Anm. Melodien är från Foldalen.

En slags uppteckning af ifrågavarande qväde synes ock vara förvarad i följande af Pehr Kalm, den 9 September 1742 på ön Tjörn i Bohusläns skärgård, antecknade folksägen, så lydande:

"Sjöboskap skal, efter den gemena mans berättelse, i fordna dagar ofta kommit uppå landet, och der äfven aflat; bland annat berättas, at en sådan ko skal hafva kommit up ur sjön, och gått tillhopa med boskapen från en gård, som kallas Brok; då käringen i gården blifvit det varse, skal hon drifvit samma ko hem med den andra boskapen; året derefter skal samma ko kalfvat, och har omsider afveln af densamma så förökt sig, at det blifvit en stor myckenhet; Bonden skal derpå slaktat all sin andra boskap, och endast behållit denna sjöboskapen, hvilken trifdes allt för väl. Historien säger, at en gång, då matmodren i gården var ute, och höll på att mjölka sina kor, skal en käring kommit til henne, och begärt af henne litet mjölk. Matmodren skal hafva svarat: Du får intet. Käringen säges hafva uprepat sin begäran åtskilliga gångor, men altid bekommit samma svar. Då denne käringen sett att hon ingen ting med sin bön kunnat erhålla, skall hon hafva sagt: *"Kom kom, ko Spätta, och följ med mig med alla dina"*; hvarpå käringen sägs hafva gått förut til och uti sjön, då hela boskapshopen skal följt henne ned i sjön efter, så att Bonden blifvit aldeles kolös på en dag." (P. Kalms "Westgötha och Bohuslänska Resa", sidd. 217—218).

2.

Ett i Sverike och Norrige mycket kringspridt vallqväde, hvilket gemenligen föregås af den sägen, att ett vallhjon, som i skogen råkade för Röfvare eller Ränsmän, med qvädets uppstämmande sökte underrätta de hemmavarande anhöriga hvad å färde var.

Följande uppteckning är från Södra Dalarna (Hedemora, Norrberke). — Sägnen derstädes omtalar, att en flicka, som i vallskog råkade ut för Röfvare, af hvilka, hon på trägna böner fick lof att lefva en timma, blåste visan i vallhornet, dermed påkallande de hemmavarandes hjelp.

Kulleri tova,
Tolf män i skoga;
Tolf män äro de,
Tolf svärd bära de,
Svart' oxen hänga de,
Skällko flänga de,
Mej ville de bortlocka.
Kulleri tova.

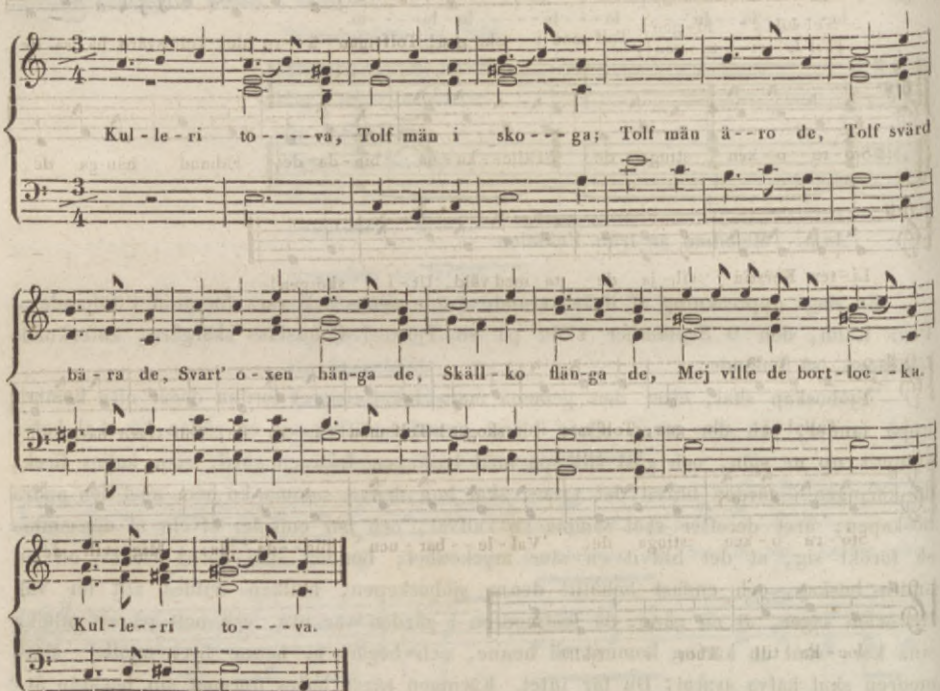

I Transtrand socken uti Vester-Dalarna är visan till ord och melodi alldeles densamma, som föregående. Der "blåses qvädet i horn eller lur blott när björn eller annat odjur kommer i håll med boskapen, då vallhjonet söker med låten tillkännagifva för öfriga hölingar i trakten, att björn (enligt folkton, *tolf man stark*) är framme."

Följande fyra uppteckningar äro hemtade ur *"Svenska Fornsånger"*, D. III, s. 503—505. — För ingendera finnes der något uppteckningsställe angifvet. — Utgifvaren upplyser: "Folksägnen vet omtala, att en som vallade boskap, öfverfölls af ränsmän, då han (hon) steg upp i en hög tall och blåste nedanfore upptagne melodi. Det väckte uppmärksamhet hos de hemmavarande, hvilka hastade till hjelp."

I anledning af den utaf dessa uppteckningar, som slutas sålunda:

Mig vill de locka
Till Thor i fjäll,

yttrar (i Sv. Litt. Föreningens Tidning, 1835, N:o 1.) Geijer: "Inbillade man sig härvid, att höra den christna qvinnan i fordna norden, sjungande för sitt barn om vilda skogens faror, i hvilken fredlöse, hedniske män ännu offra åt Thor, röfva och mörda, under det den christna kyrkan redan i dalen höjer sitt kors; så vore detta kanske mera sanning än inbillning." — Han tror, att *Thor i fjäll* här utpekas såsom "den förderflige guden i bergen, de fredlöses beskyddare och barnens buse".

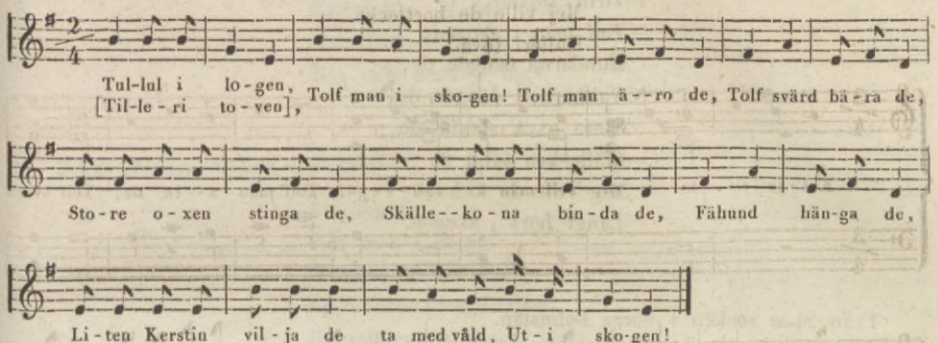

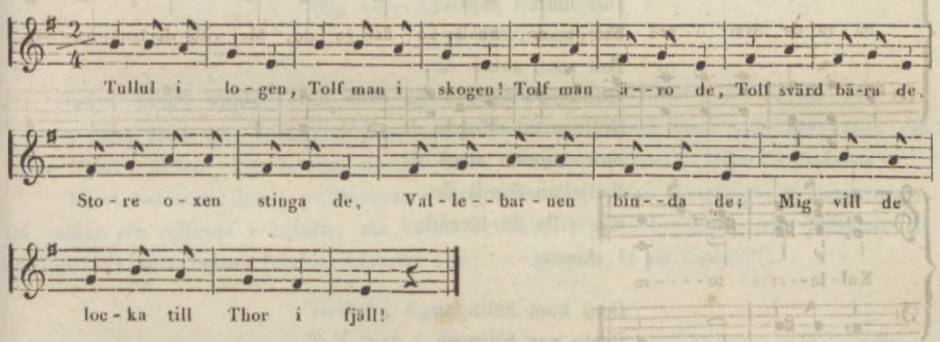

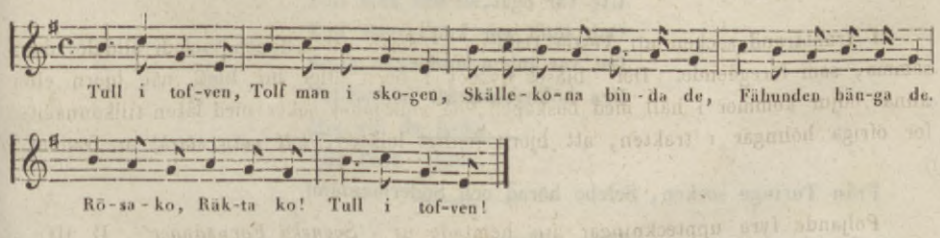

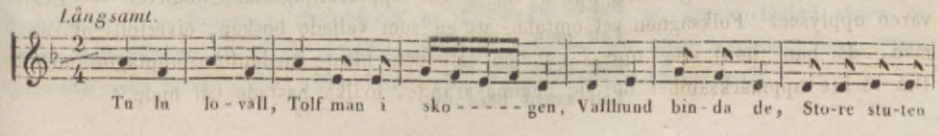

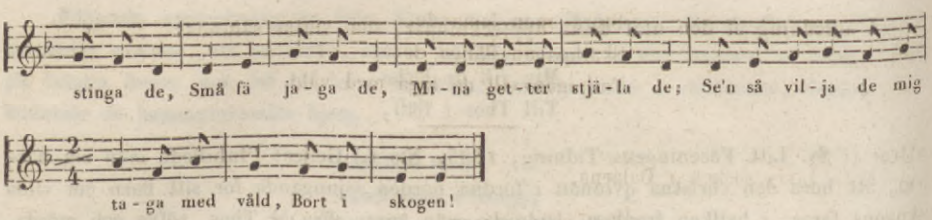

Följande uppteckning tillhör södra delen af Nordals härad i Dalsland.

*T*irlir *T*ofven,
*T*olf man i skogen;
*H*undarna *h*ängde de,
Vallbarnen dängde de,
Stora oxen *s*lakta' de,
*B*iälle-koa *b*and de
Mig ville de *l*ocka,
*L*ångt bort i skogen.

Från Skee socken i norra Bohuslän.

*T*iriliril *T*ova,
*T*olf man i skoga;
*T*olf man voro de,
*T*olf man svoro de,
*H*undarne *h*ängde de,
*H*ölingarne dängde de,
*St*ore *st*uden *st*ack de,
*B*jellekon *b*andt de,
Mig ville de förråda
I skogen.

*H*em kom *h*ölingen,
*B*orte var *b*ölingen,
Ute var ögat,
Och sön't var knä't;
Det var ingen under,
Den hölingen gråt.

Från Turinge socken, Selebo härad och Södermanland.

Thore, Thore,
Bonde på logen!
Tolf man i skogen;
Tolf man äro de,
Tolf svärd bära de,

Stora oxen lema de,
Skällqvigan flänga de,
Vallpigan vill de taga med våld.

Från Lima socken i Dalarna.

*T*ull *t*ulleri toren,
*T*olf männer i skogen;
*S*källkon binde dem,
*St*ore oxen *st*ingde dem,
Gastepilten dängde dem,
Nötetrösken hängde dem;
Mig ville dem så tage.

Från Wenjan socken i Dalarna:

*T*irelitora!
*T*olf man i skoga!
Siellkoa bundi dom,
*St*or-oxen *st*ungdi dom,
Gellrattjen ophängde dom,
Små-söa bortslängde dom,
Mig ville dom ock borttaga.

Nedanstående uppteckning läses i A. A. Afzelii "Sagohäfder", D. 2, sid. 75.

"I Göta land och Värmland har fordom en Skogshöfding varit vida beryktad, vid namn *Thor i fjellet*. Om honom sjunges ännu i dessa landsorter följande vallsång".

"Först berättas, huru wallhjonen i skogen en dag blefvo öfverfallna af stigmännen. Då stötte ett vallhjon i ludern, att väcka byfolkets uppmärksamhet, som tröskade på en loge: *Tu-lul-i logen*, (tyckes betyda: *tyst, — lyssnen, I på logen!*")".

Tu-lul-i logen!
Tolf man i skogen!
Tolf man äro de;
Tolf svärd bära de;
Stora oxen stinga de;
Vallbarnen skrämma de.
Mej vill de locka
Tilf Thor i fjell.

Af Norrska uppteckningar utaf denna vallvisa förekommer den äldsta i Iwer Viels Beskrivelse over Ringerige (handskrift af år 1743). För en dervid fästad sägen är denna uppteckning en af de märkligaste, och meddelas här efter aftryck i Bings "Beskriwelse over Norge", sid. 781—782. (Jfr. Faye, "Norske Folkesagn").

"Tyveborg (är) ett högt fjell, en mil upp i en skogssträckning eller skogsås, som skiljer Lunder och Viger Annexsocknar, under Nordrehougs Prestgäld, i Ringeriges District, Buskeruds Amt, hvarest för omkring 250 år sedan tolf sammansvurne skälmar skola haft tillhåll; och emedan fjellet på tre sidor är mycket brant och oåtkomligt, hade de på fjerde sidan uppkastat en mur till värn mot öfvervåld. Härifrån skola de gjort åtskilliga ströfverier, och en gång stulit boskap, som betade i skogen, hvarvid de äfven medbragte till deras boning på fjellet den flicka, som vallade boskapen, under föregift, att en af dem ville hafva henne till ägta. Flickan skall i sitt vallhorn ropat om hjelp från närmaste gård, Oppem, der hon var hemma, men icke kunnat höras af gårdsfolket, hvarföre hon ställde sig, som vore hon villig, att hålla bröllop på stället med hennes så kallade friare, och bad, dagen före brölloppet, om tillstånd att få gå ned till Oppem, för att, såsom hon föregaf, derifrån stjäla något silfver m. m. Detta blef henne äfven tillstadt, med vilkor att icke tala vid någon menniska, medan hon vore borta, hvilket hon lofvade. Hon skall derpå hafva gått, och om natten kommit till Oppem. Då hon berättade för sin husbonde hvad som var skedt, blef öfverenskommet, att hon skulle återvända till Röfvarne på fjellet, och emedan vägen dit genom den tjocka skogen var svår att finna, skulle hon utefter den stig, hon gick, här och der, strö lappar af rödt tyg, samt efter ankomsten till fjellet, medelst ett uthängdt hvitt förkläde, tillkännagifva när det vore lägligt, att öfverfalla Röfvarne. Då flickan således återvände, följde husbonden och några grannar efter, sökande vägen efter de nedkastade röda lapparna; och när flickan gaf dem tecken, stormade de upp på borgen, då Röfvarne lagt sig till hvila. Desse uppvaknade nu vid den oväntade stormningen, och, seende sig förrådde och öfvervåldigade af folk, skola de samteligen hafva störtat sig utför klipporna, och således omkommit. Sålunda blef flickan räddad och bygden befriad från tjufbandet. — För något öfver 100 år sedan skall en qvinna hafva vid detta berg funnit två menniskohufvudskallar, hvilka ansågos hafva tillhört samma röfvare. Då flickan ropade i vallhornet på hjelp, skall hon hafva utsagt dessa ord:

Tirrelil Tova,
Tolv Mand i Skova!
Giesle-Baana dænge de,
Buehund henge de,
Bjellekua binde dem,
Store Stuten stinge dem,
Mæg vill de voldtage
Langt oppe under Fieldet,
I skova!"

(En likartad folksägen är äfven bekant i flere svenska Landskap, fast utan åtföljande qväde. Jfr. Skriften Runa, D. 4. s. 39).

Följande uppteckning återfinnes i Lindemans "Norske Fjeldmelodier", 5:te häftet:

Ly ut, ly ut, Laavamann!
Tolv Mann i Skogen,
Tolv Kara ere dej,
Tolv Svær bære dei,

Store

Store Öxen stinge dei,
Bjöl-Kydna binde dei,
Bu-Hunden hænge dei,
Gjetlebonnaa dænge dei,
Aa mej vil dej voldta',
Aa före saa langt ut af Lann,
Eg saa lita ee!

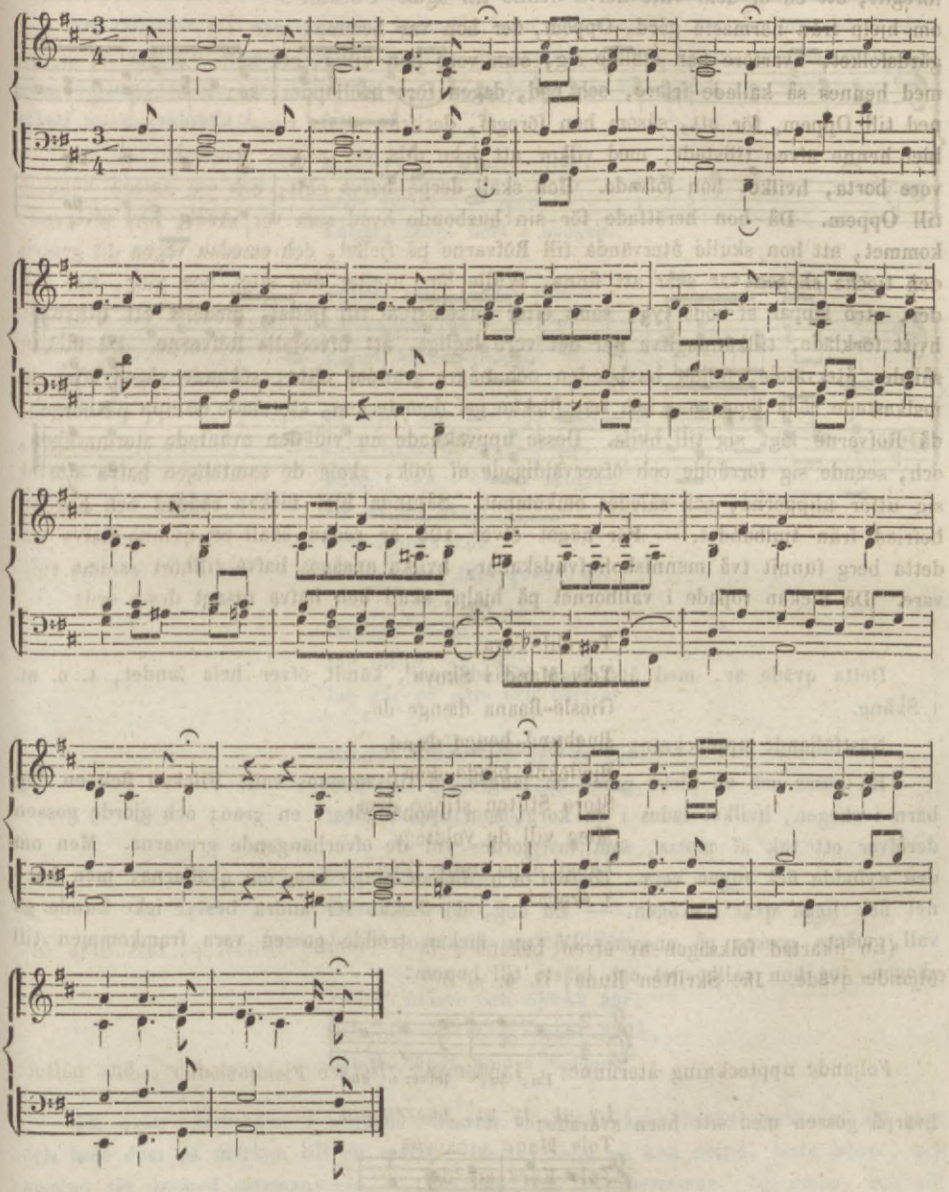

Till en annan (icke allmängjord) uppteckning af denna visa har Lindeman äfven meddelat följande (*utmärkt sköna.!*) melodi:

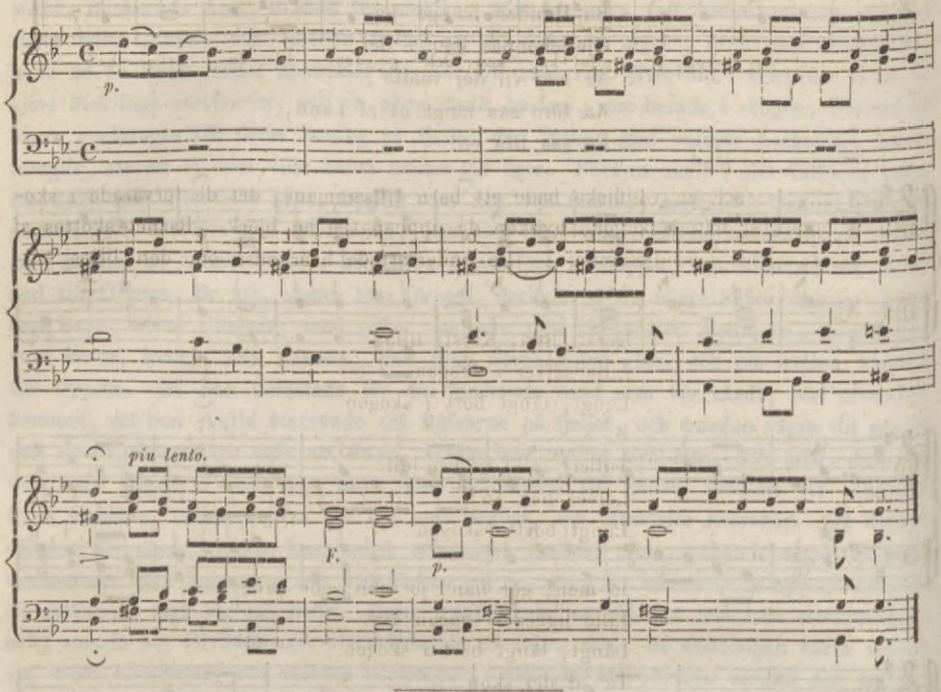

3.

Detta qväde är, med åtskilliga förändringar, kändt öfver hela landet, t. o. m. i Skåne.

Nästföljande uppteckning är från norra Upland.

En gosse och en flicka gingo en längre tid tillsammans vall. Flickan fick en dag barn i skogen, hvilket lades i en korg, som upphängdes i en gran; och gjorde gossen deröfver ett tak af mossa, som fastgjordes vid de öfverhängande grenarna. Men om den nyfödde fick ingen veta. Gossen och flickan gingo hem om qvällarna, men barnet fick ligga qvar i skogen. — En dag, då flickan för andra bestyr icke kunde gå vall, måste gossen gå ensam. Då nu flickan trodde gossen vara framkommen till skogen, tog hon vallhornet och blåste till honom:

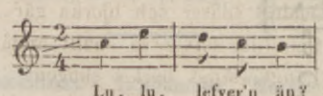

hvarpå gossen med sitt horn svarade:

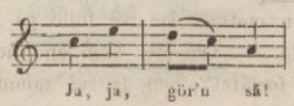

samt fortsatte sålunda:

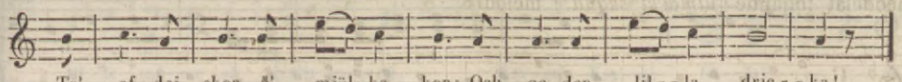

Sydvestra Dalsland.

En vallgosse och en vallflicka hade ett barn tillsammans, det de förvarade i skogen i en vagga af flätade vidjor, hvilken de upphängt i en björk. Barnet sköttes af dem ymsom; ty de voro tjenande. — De underrättade hvarandra om den lilles tillstånd m. m. sålunda:

Kersti lilla, Kersti lilla!
Lille sofver i skogen,
Långt, långt bort i skogen.

Tulleri lull, tulleri lull!
Lefver han än!
Långt bort i skogen!

Jo men, gör han, jo men, gör han;
Lille ligger i vaggan sin,
Långt, långt bort i skogen.
Ta' af dej skon,
Och mjölka kon,
Och ge den lille go-dricka.

Jag har förfall,
Jag får'nt' gå vall;
Jag går på gäle och harfvar.

Vinden blåser och björka går,
Och lille gråter i vaggan sin,
Kersti, Kersti lilla!

Ja, vädret blås'
Och björka går;
Jag får'nte' vyssia den lille!

Vädret blåser och björka går,
Och lille sofver så snällt ändå,
Långt, långt bort i skogen!

En qväll voro båda i skogen. Gossen samlade några friska grenar af en gran och lade dem på marken till en matta. De två föllo på knä derpå, läste böner, och ansågo sig dermed sammanvigda. — Omsider kom en "herreman" till orten, och allt blef bekant. — "Allt blef ock förlåtet", och de två sammanvigdes af prest.

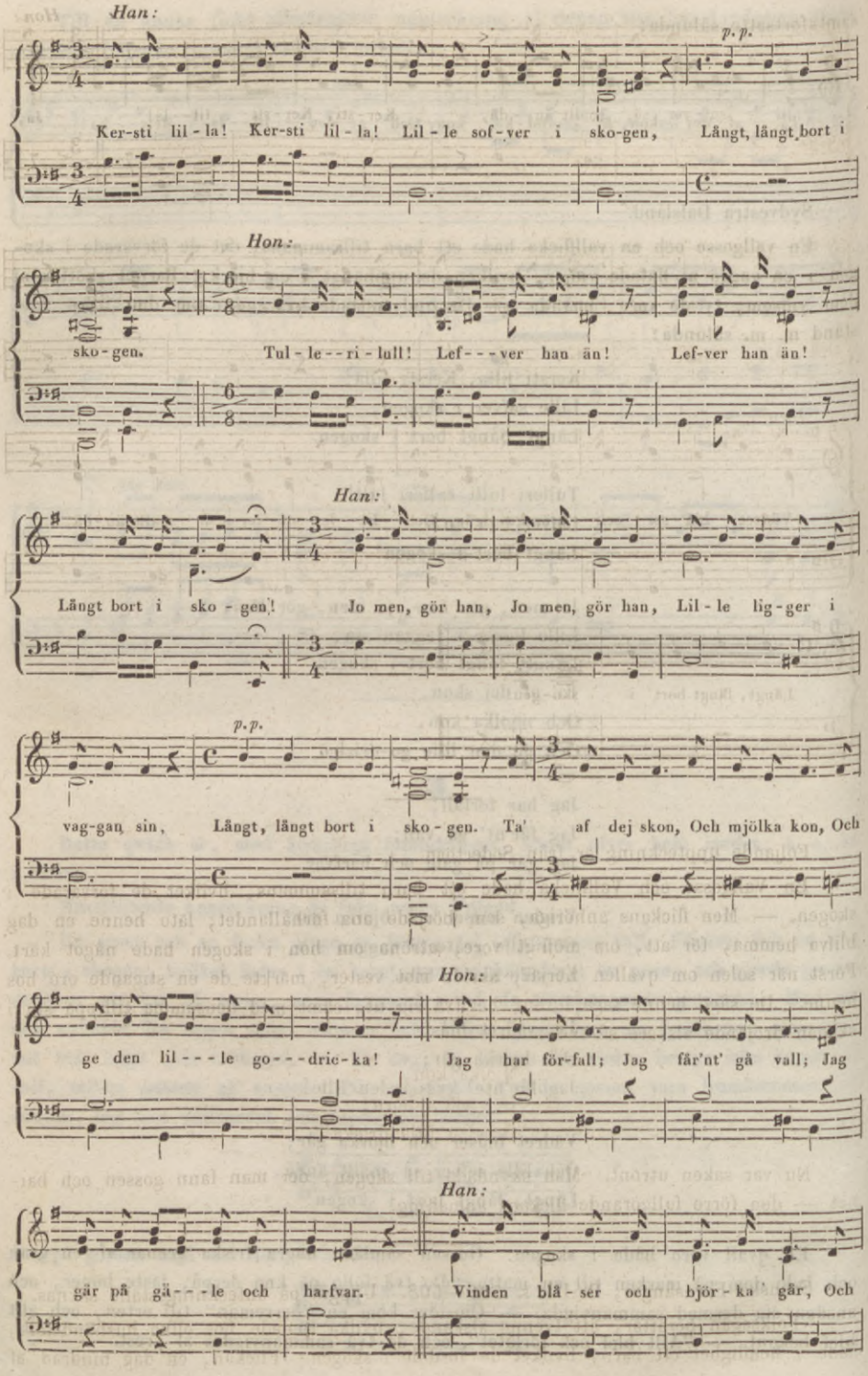
Han:
p. p.
Ker-sti lil-la! Ker-sti lil-la! Lil-le sof-ver i sko-gen, Långt, långt bort i
Hon:
sko-gen. Tul-le--ri-lull! Lef---ver han än! Lef-ver han än!
Han:
Långt bort i sko-gen! Jo men, gör han, Jo men, gör han, Lil-le lig-ger i
p. p.
vag-gan sin, Långt, långt bort i sko-gen. Ta' af dej skon, Och mjölka kon, Och
Hon:
ge den lil---le go---dric-ka! Jag har för-fall; Jag får'nt' gå vall; Jag
Han:
går på gä---le och harfvar. Vinden blå-ser och björ-ka går, Och

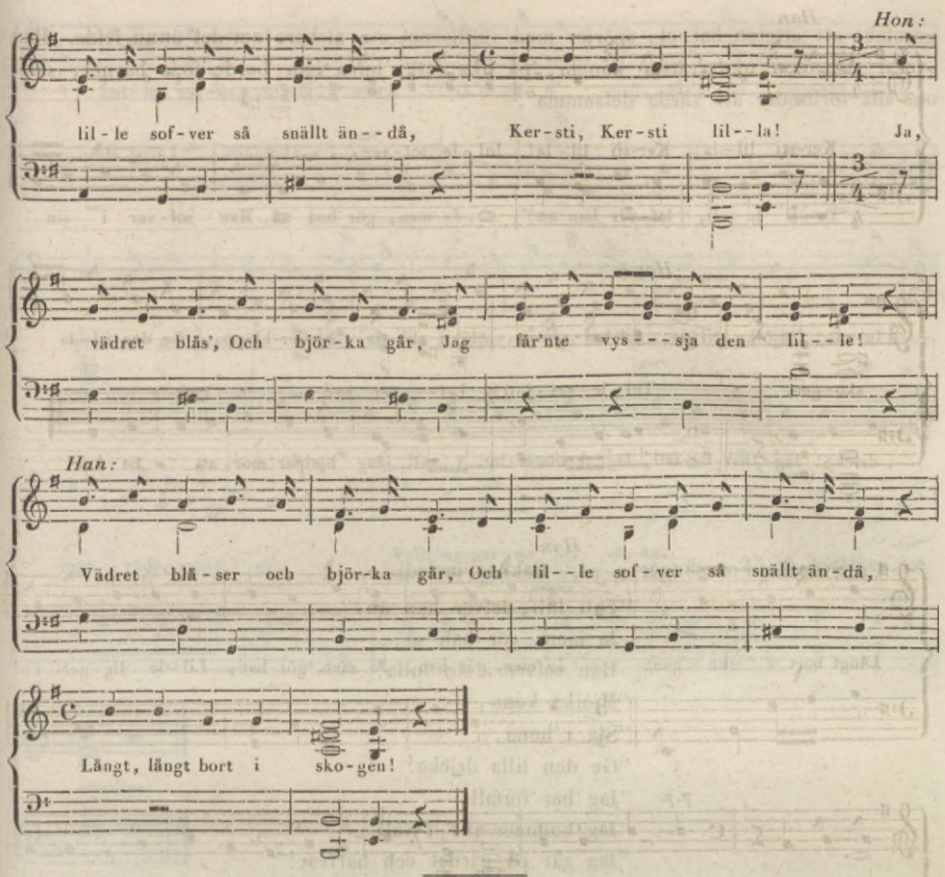

Följande uppteckning är från Södertörn.

En Vallgosse och Vallflicka hade ett barn tillsammans, hvilket de förvarade i skogen. — Men flickans anhöriga, som började ana förhållandet, läto henne en dag blifva hemma, för att, om möjligt vore, utröna om hon i skogen hade något kärt. Först när solen om qvällen började skrida mot vester, märkte de en stigande oro hos henne. De sågo henne taga luren, begifva sig ut, samt med densamma tillropa sin i skogen dröjande älskare sålunda:

"Mjölka kon,
"Och slå i horn;
"Ge den lilla dricka!"

Nu var saken utrönt. Man skyndade till skogen, der man fann gossen och barnet — den förre fullgörande flickans anmaning.

Svenska Fornsånger, D. III. s. 506—508. Uppgift på anteckningsställe saknas.

"Folksagan berättar, att tvenne älskande, hvilka tjenade hos olika husbondefolk, hade i hemlighet ett barn, hvilket de fördolt i skogen. Flickan, en dag hindrad af

göromål att efterse barnet, spörjer med vallhornet sin älskare om det ännu lefde. Han svarar och hon underrättar honom, på lika sätt, huru han borde föda barnet, samt om sitt förhinder att vårda detsamma".

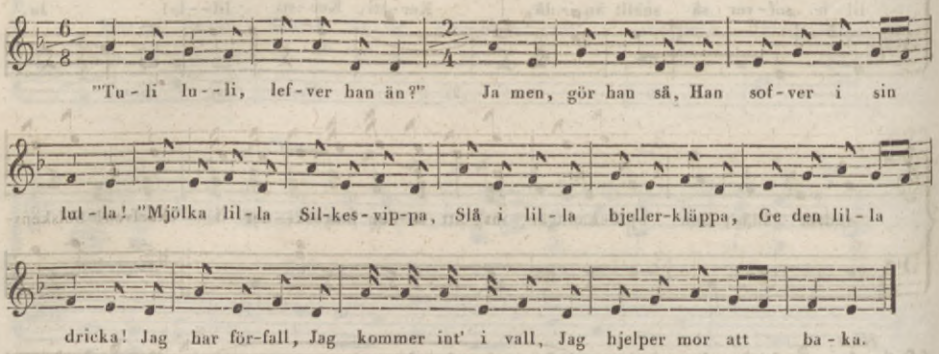

Ur Svenska Fornsånger a. st. Saknar melodi.

"Tuli luli, lefver han än?" —
Ja men, gör han så,
Han sofver i sin lulla! —
"Mjölka kona,
"Slå i hona,
"Ge den lilla dricka!
"Jag har förfall,
"Jag kommer int' i vall
"Jag går på gärdet och harfvar!"

4.

Södra Dalarna och delar af norra Upland.

(Sannolikt anspelar tanken i sednare delen af denna vexelsång på det bekanta talesättet: "Solen skiner och det regnar, Gud bevare våra kär'ngar!") —

Lulla, rulla, rulla, rull!
Vi sk'a gå i vall,
Me'n det regnar;
Gå' på mina kor!

Ser du int', att solen hon skiner i skärfven!
Solskens-regnväder snarliga;
Vall-baggarna bli' våta,
Bondkär'ngarna bli' såta;
Ut på backarna och sqvallra!

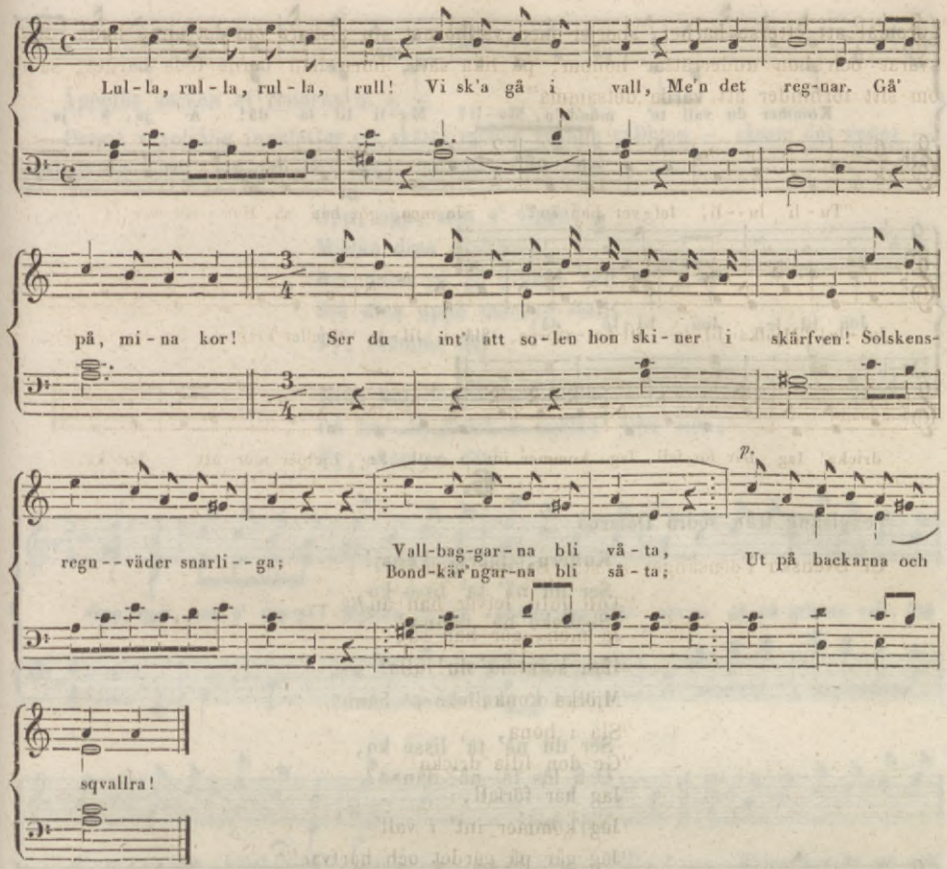

5.

Tillhör åtskilliga trakter af Dalsland. Nedanstående är uppteckнad i Högsäter socken af Walbo härad. — (Det bör märkas, att qvädet förlänges, eller fortsättes, till dess alla dagarna i veckan nämnts, samt den svarande för hvarje dag uppgifvit mötesplats).

Kommer du vall te' månda'n, Mali?
Mali lilla då!

Å ja, å ja, Jon lille,
Jon lille då!

Hvar sk'a vi mötas, Mali lilla?
Mali lilla då!

Då sk'a vi mötas på Ringelands-kolle,
Jon lille då!

Kommer du vall te' tisda'n, Mali?
m. m.

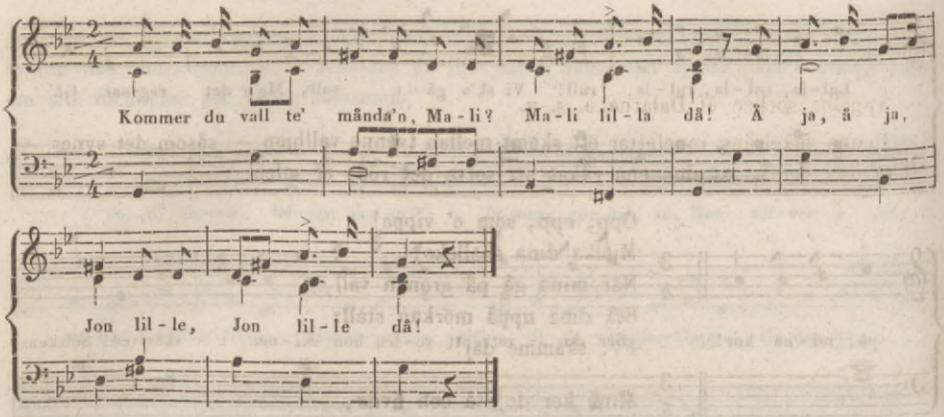

6.

Vexelsång från södra Dalarna.

Kulleru, (Björås Anna)!
Ser du nå' tä' lisse ko,
Skälleko nå' dännä?

Ja, kom hit du!
Lisseko, skälleko ä' hännä.

Ser du nå' tä' lisse ko,
Och lös fä' nå' dännä?

Nej! nej! —

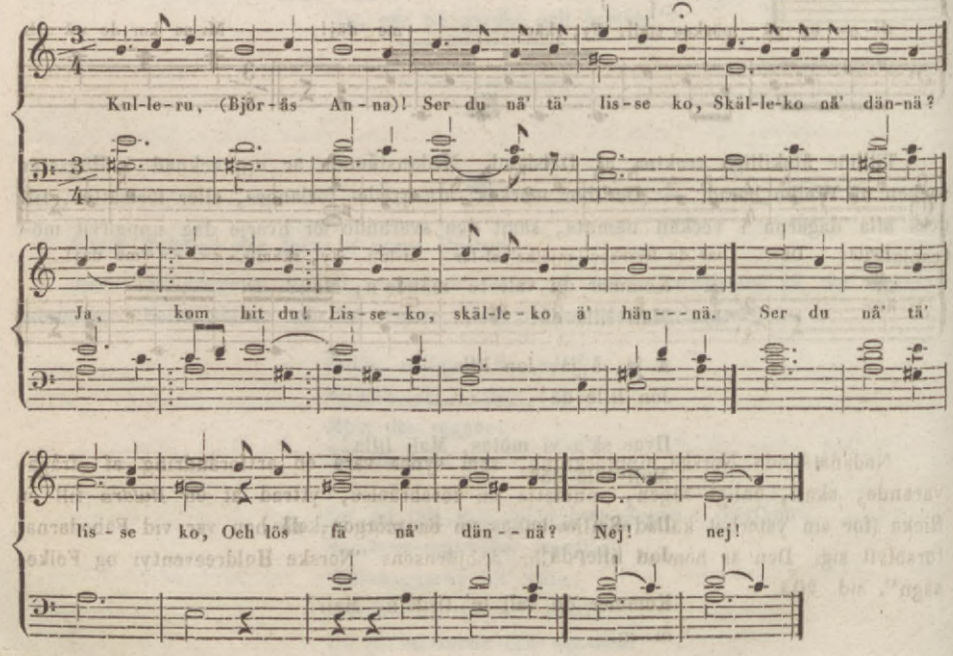

7.

Äppelbo socken af Dalarna o. s. v.

Denna vexelsång innefattar ett skämt mellan tvenne vallhjon — såsom det synes — i anledning deraf, att den ena råkat att sofva det röda af solen.

Opp, opp, som e' vippa!
Mjölka dina skälleko;
När mina gå på grönan vall,
Stå dina uppå mörkan stall;
Fy, skämme däj!

Mina kor de stå och hvila,
Då har du hvarken mjölka' eller sila';
Fy, skämme däj!

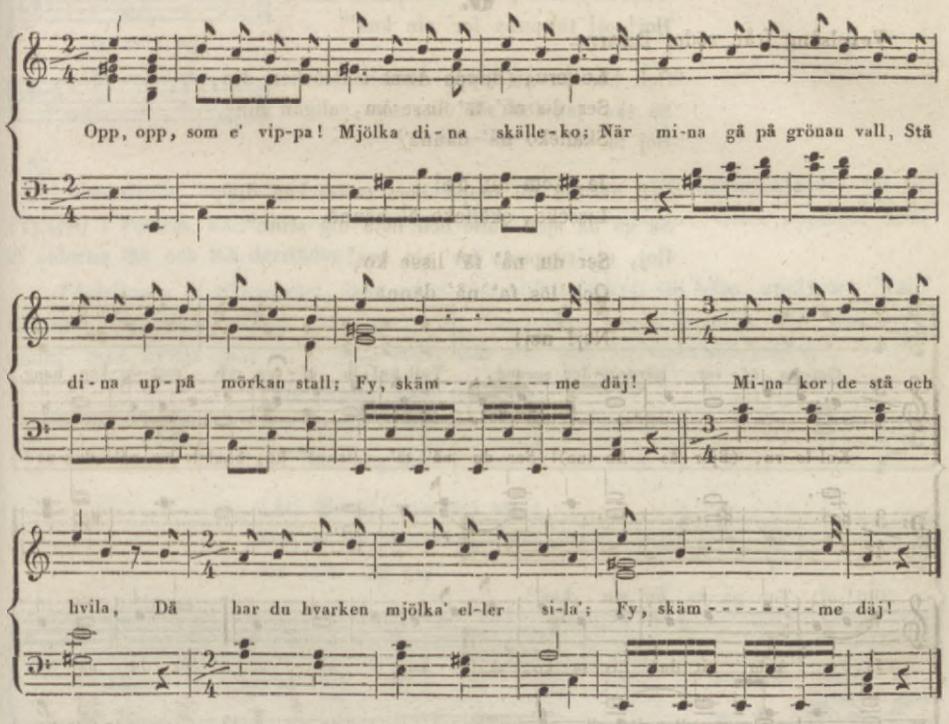

Nedanstående Norska uppteckning, som synes vara en artförändring af ifrågavarande, skall, enligt sägen, innefatta en förebråelse, yttrad af en *Huldra* till en flicka (för sin ysterhet kallad Spillevika), som en morgon, då hon var vid Fäbodarna, försofvit sig. Den är hemtad ur P. Chr. Asbjørnsens "Norske Huldreeventyr og Folkesagn", sid. 203.

"Stat op Spillevika
Og mælk din Ku.
Min Ku gaaer i Aasen,
Din staaer paa Baasen
Endnu,
Endnu!"

8.

Denna vexelsång är temligen spridd i Westerdalarna, norra gränstrakterna mellan Wermland och Nerike, samt Kolmården och norra Upland.

Gettra öfver gärdsgården sprang,
Vallkulla efter, och matsäcken hang.
"Hoj! oj! tuppuna for' sin kos!"

"Och har du nu tappa' bort matsäcken din,
"Så ska' jag föll slå dig, som valigan hin".
Hoj m. m.

"Och har du nu tappa' bort matsäcken din,
"Så gå då sjelf valle och beta dig stinn".
Hoj, oj, tuppuna for' sin kos!

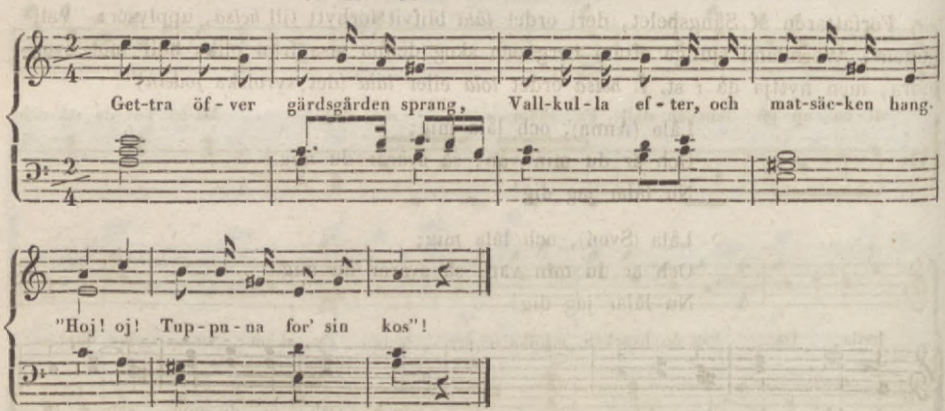

9.

Dalslands och Wermlands fjellbygder. — Följande tillhör Fröskogs-trakten i Tössbo härad af Dalsland.

Och låla (Kari), och låla mej!
Och är du min vän, så svarar du mej;
Nu lålar jag.

Och låla (Ola), och låla mej!
Och är du min vän, så svarar du mej;
Nu lålar jag.

Och tack för svaret, som du mej ga'!
Och lålar du mer, så är det bra;
Nu lålar jag.

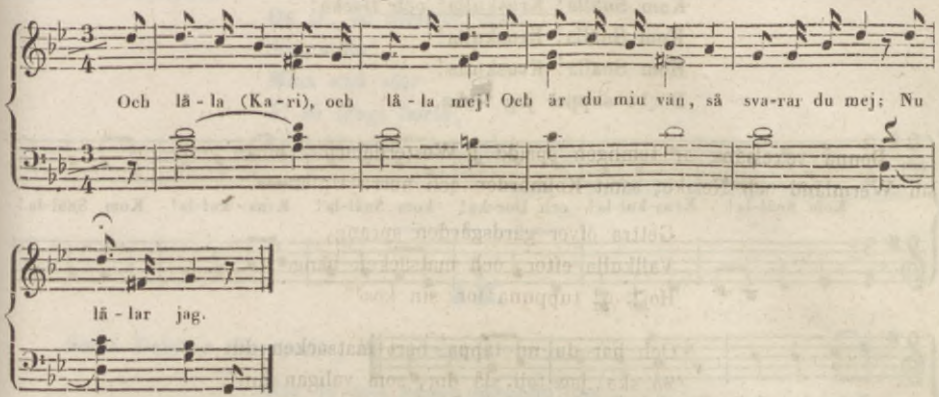

Wermlands bergsbygder. — Hemtad ur Sångspelet *"Wermlandsflickan"* (af A. Fryxell) i Poetisk Kalender för år 1822 (utgifven af Atterbom). Visan upptager delar af sidorna 82 och 83 derstädes.

Författaren af Sångspelet, deri ordet *låla* blifvit förbytt till *helsa*, upplyser: "Vallhjonen i Wermland sjunga ofta i berg och skog denna visa från olika håll mot hvarandra, men nyttja då i st. f. *helsa* ordet *lota* eller *låla* (det tyrolska *jodeln*)".

Låla (Anna), och låla mig;
Och är du min vän, så svarar du mig.
Nu lålar jag dig!

Låla (Sven), och låla mig;
Och är du min vän, så svarar du mig.
Nu lålar jag dig!

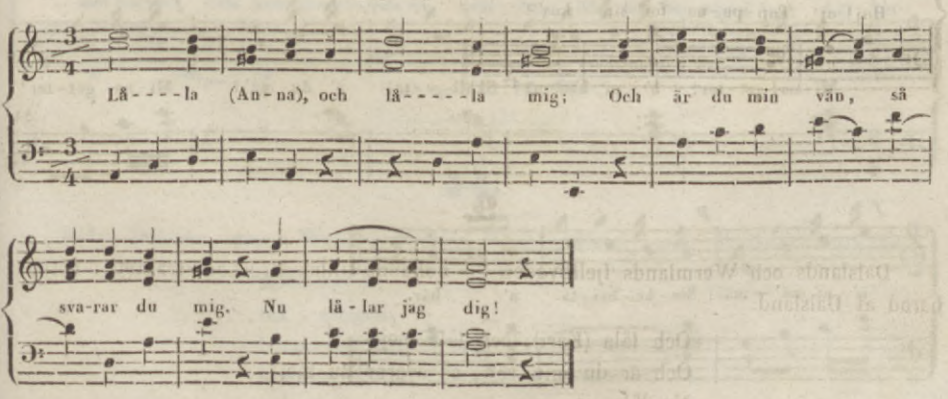

10.

Husby socken i Dalarna.

Vallkullan lockar sina tre kor, Snälla, Kruskulla och Docka. Docka hörsammar genast, hvarföre kullan, till Dockas berömmelse, men egentligen för att dermed verka på de andra, säger det vara öfverflödigt, att locka (den alltjemt lydiga) Docka.

Kom Snälla! Kruskulla! och Docka!
Kom Snälla! Kruskulla!
Kom Snälla! Kruskulla!
Docka slipper jag locka.

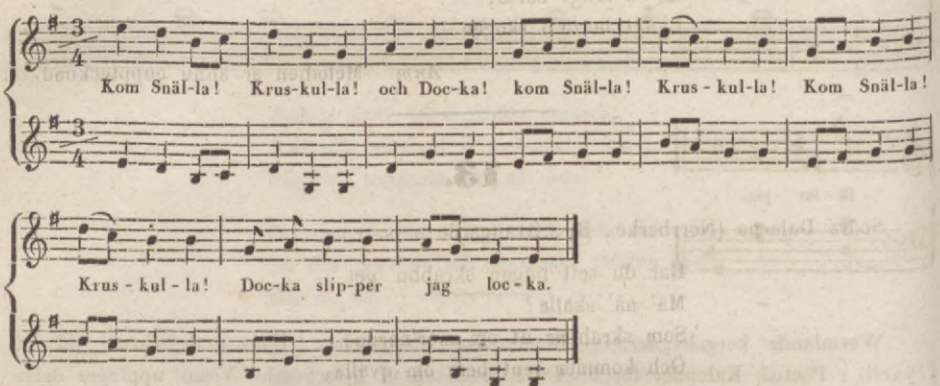

11.

Westmanlands skogsbygd (Hed, Gunilbo, Ramnäs o. s. v.), samt södra Dalarna.

Mina getter! ä' ni hännä?
Skäll-geta! ä' du mä?
Mina getter! ä' ni mä'-mä'?
Sleke-hvita ä' här.

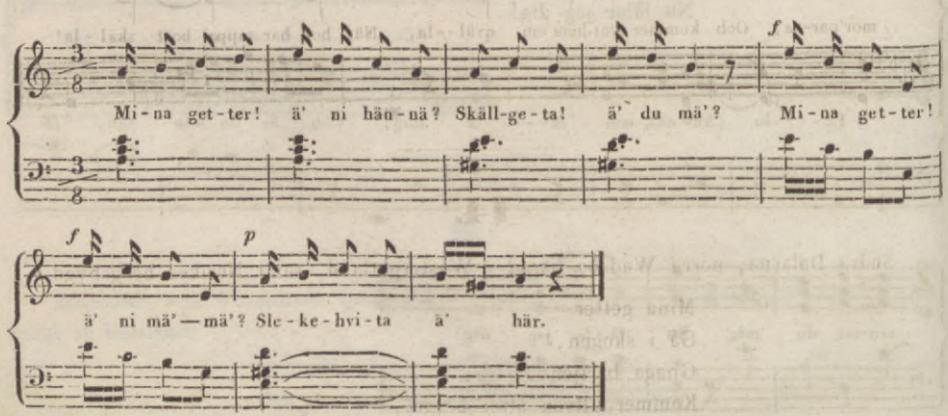

12.

Wenjan socken i Dalarna.

(Kullan är i vallskogen med hjorden, från hvilken de lättskrämda söarna, de der eljest alltid hålla sig tätt intill den större boskapen, blifvit af något ovanligt skingrade. Hon uppmanar derföre skäll-kon, att stå stilla, medan hon sjelf går att söka och samka de förlupna).

Du ja, du Siellkoa lilla!
Stat stilla!
Mina små söar
Ä' så långt borta,
Långt borta i skogen!

Anm. Melodien är ännu oupptecknad.

13.

Södra Dalarna (Norrberke, By, Grangärde o. s. v.).

Har du sett någon skrabbu' get
Mä' nå' skälla?
Som skrabbar ut om mor'narna,
Och kommer sent hem om qvälla,
När hon har tappa' bort skälla!

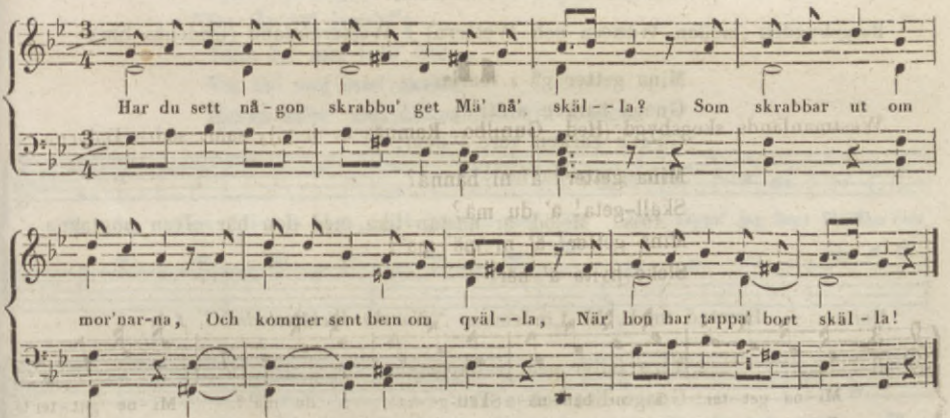

14.

Södra Dalarna, norra Wadsbo härad i Westergötland, samt Nerikes bergsbygd.

Mina getter
Gå i skogen,
Gnaga bärtjen af trä;
Kommer ulfven öfver berget,
Så slår ja' 'n' ihjel.

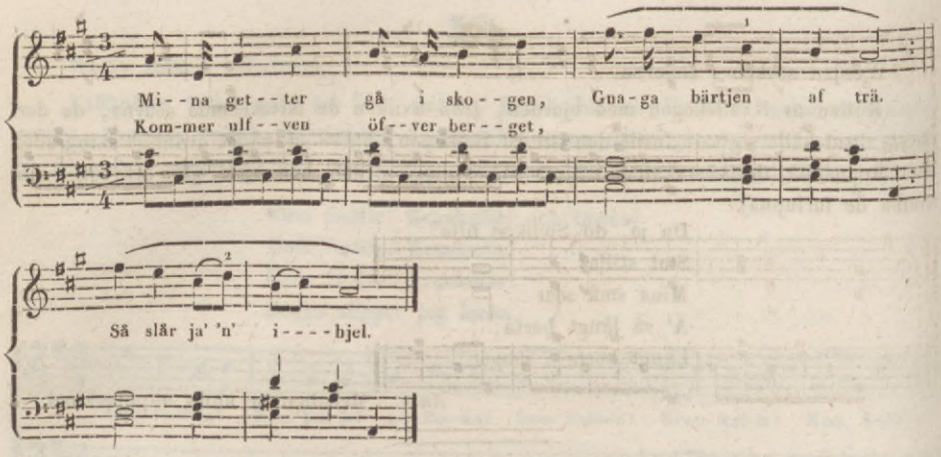

Från Håttebygden i Bohuslän.

Mina getter, mina getebockar
Pilla barken af trä';
Mina kor och mina oxar
Gå i gräset till knä.

Anm. Melod. oupptecknad.

Bergsbygden (mellan Wenern och Wettern) i Westergötland (Undenäs S:n).

Mina getter gå i marka,
Gnaga barken af trä';
Gu'gi'e barken vore i dem,
Och qvistarna me'!

Anm. Melod. är nästan lika med den här ofvan upptagna.

Norige. — Hemtad ur L. M. Lindemans *"Norske Fjeldmelodier"*.

Vore Jeiter gaar i Skogen
Gnage Baarken a Tre.
Lat dei gnage, lat dei gnage
Det höire dei tel.
Guje Baarken va i dei
Aa Smaakvistane me!

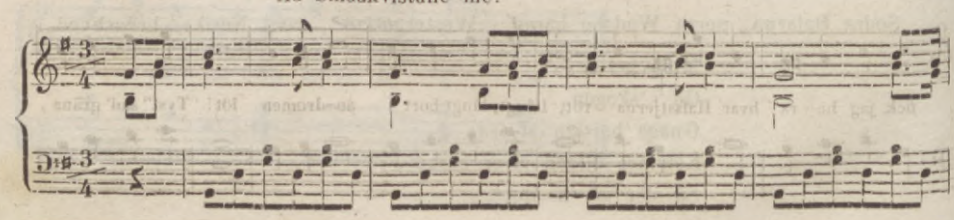

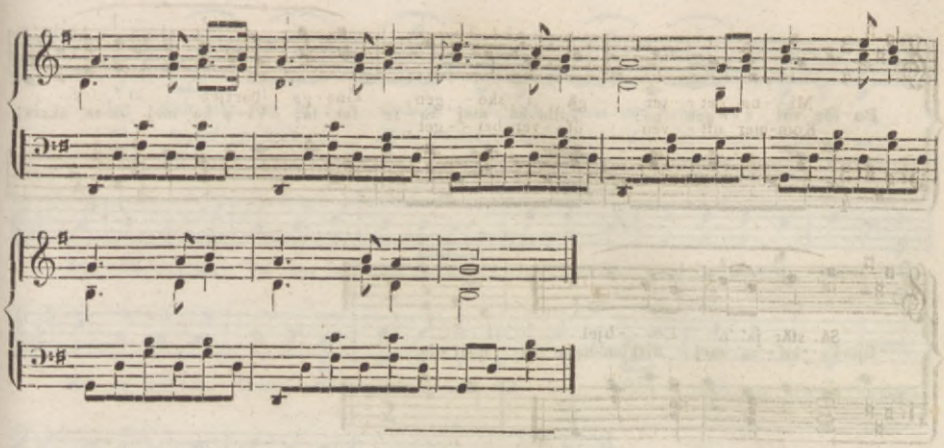

15.

Södra Dalarna.

När jag var en liten piga, gick jag vall med fä,
Då tappa' jag bort Skällko och Hafsstjerna mä';
Då gick jag på ett litet berg, och locka och gret,
Så fick jag höra hvar Hafsstjerna röt,
Långt, långt bort i andromen löt!
"Tyst!" sad' gräna,
"Du får väl igen'a";
Talla ba' mej inte' falla,
Via ba' mej inte' skria,
Björka lofva' mej diskomdask till qvälla.

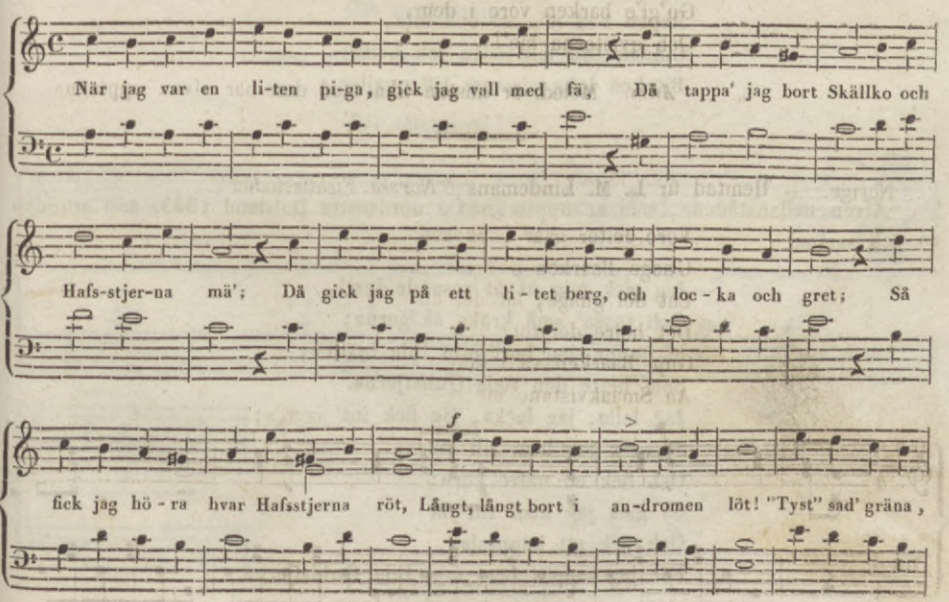

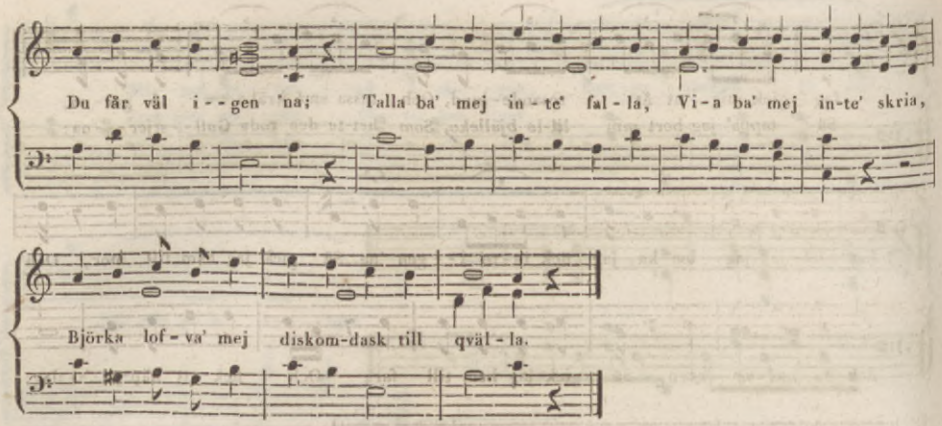

Följande artförändring, utan melodi och angifvet uppteckningsställe, är hemtad ur Sv. Forns. D. III. s. 508.

Tula i tall!
Körde jag vall,
Vallade jag så gerna!
Tapte jag bort min skälleko,
Skälleko hette Guldstjerna.
Gick jag mig på högsta berg,
Ropade jag Guldstjerna!
Guldstjerna mig ej ville svara,
Tycktes det mig så illa vara.
Aspen bad mig gå och leta,
Linden bad mig sitta och hvila,
Björken lofte vissvass till qvällen.

Äfven nedanstående, som är upptecknad i nordvestra Dalsland 1843, är i grunden en och samma.

Jag gick mig ut åt rosande lund,
Och tussa' små kräka så gerna;
Så tappa' jag bort min lilla bjällko,
Som hette den röda Gullstjerna.
Jag lella, jag locka, jag fick int' igen'a;
Så gick jag hem till mor
Och fick en näfve korn;
Så gick jag hem till far
Och fick ett käppeslag,
För jag tapp'ti bort min lilla Guldstjerna.

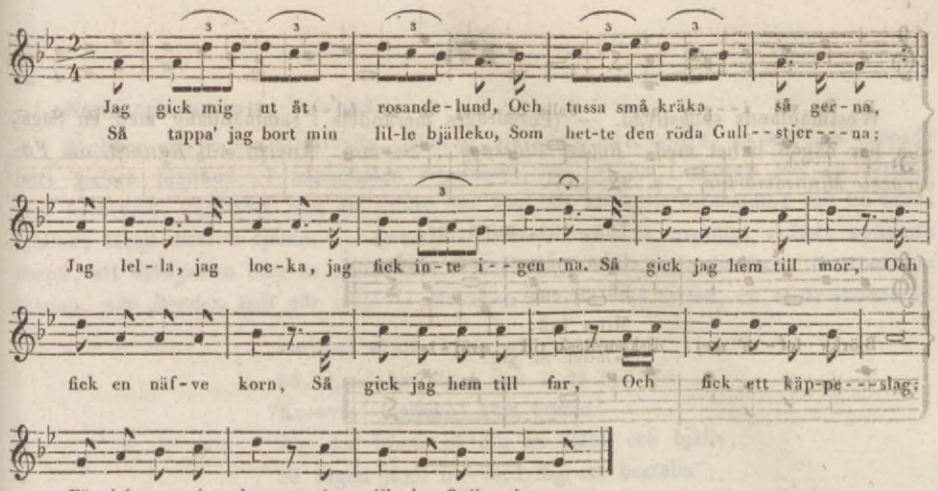

16.

Södra Dalarna. Jfr. Runa 1845, s. 27—29.

Lammen har jag, bå' stora och små,
Men ingen har jag, som gräset kan slå
Om sommaren.

Jag räfsa', jag slog, jag lade i stäng;
Gud gifve, jag hade en fulltrogen vän!
Om sommaren.

Gud gifve, jag hade en fulltrogen vän,
Som fola min' får om vinteren,
Till sommaren!

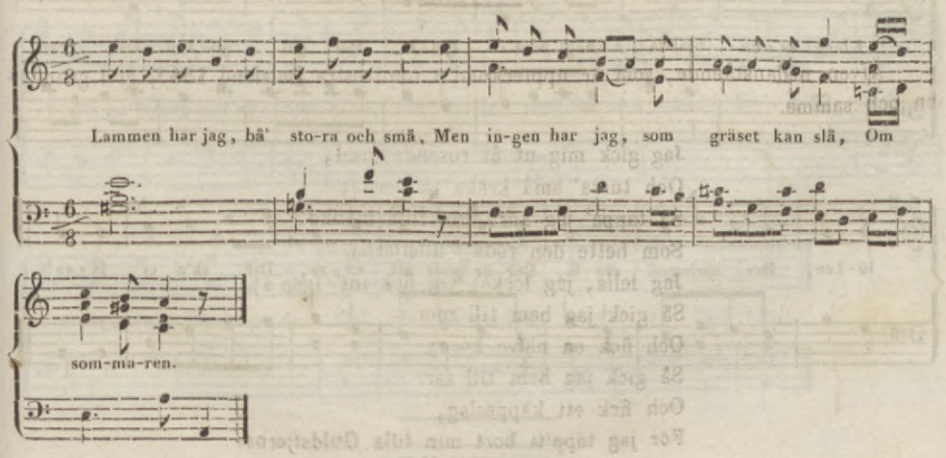

17.

Westmanlands skogsbygd. — (Föredrages meränd̈els i sammanhang med en Saga, som har någon likhet med *"Riddar Blåskägg"*. Se min "Anvisn. till *Känned. om Fädernesl. Minnesmärken"*, s. 32—33).

Tus, tus, mina får!
Lika många, som i går;
Fåren små,
Mina två;
Glader är jag!

18.

Norra och medlersta Dalsland, samt Nerikes bergsbygd.

(Denna är en slags *gång-låt*, som af vallhjonet uppstämmes, då det drager till skogs med boskapen. — I Dalarna utgör en del af denna vallvisa ett stycke af en vaggsång. Se Runa 1844, s. 109).

Klang! sade bjälla
Långt bort i fjella;
Der gal göken,
Der vexer löken,
Der springer svala,
Der är godt att vara,
Dit sk'a vi fara!

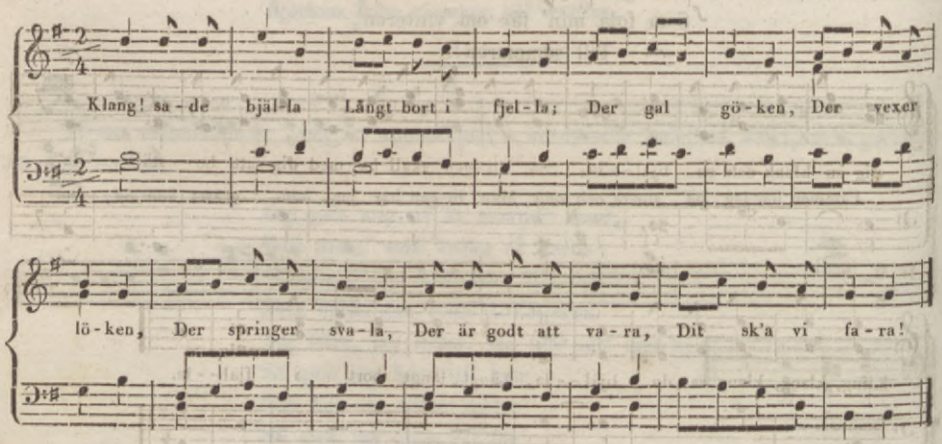

19.

Norra och medlersta Dalsland.

(Gubben skulle en gång valla. Men si, det gick icke bättre, än att han tappade bort sjelfva bjällkoa. I häpenheten frugtande, att någon i skogen *fått att beställa* med kreaturet, begynner han att under hot högljudt återkalla detsamma; och nu höres bjällan, långt bort i fjället. — Qvädet innefattar ett icke ovanligt skämt, syftande derpå, att vallsysslan icke är gubbe-fola. Också säger man ju ordstäfsvis: *Intet många hemma, när Bonden sjelf går vall!* — Melodien är väl, rätt fattad, en af de skönaste)!

Gubben skulle köra vall korna,
Så tappa' han bort den stora bjällkoa.
"Ko-syta! bjälleko! kom hemåt!
"Jag ska' binda på dig en klank och bjälla,
"Så ingen skall ha' med dig att beställa".
Kling, klang, klang sade bjälla
Långt, långt, långt bort i fjälla.

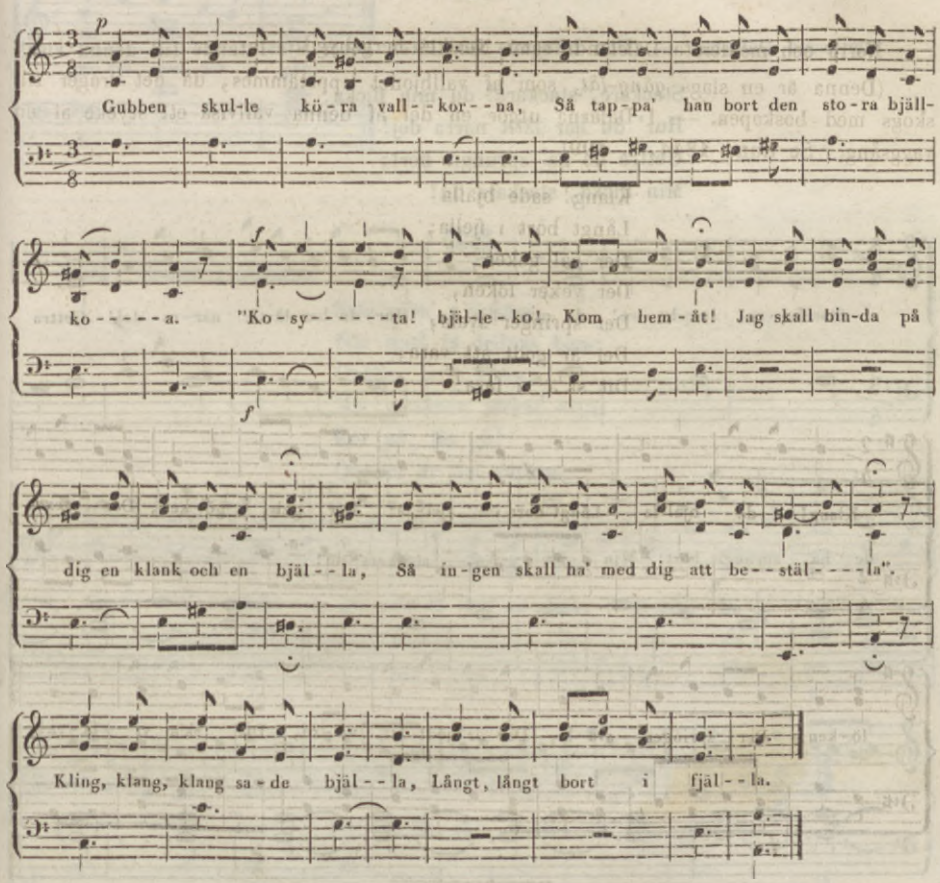

20.

Westra Wingåker i Södermanland. — (Åter ett skämt af samma slag, som föregående).

Gubben och gumma' skulle köra vall,
Och gubben ville intä' motä;
Gumma' tog gubben och slog'n i tälln,
Så tälln flög op mä' rotä.
Gubben sprang op och vä' då så gla'
"Jag ska' motä i alla mina dar".
"Ko-syta, ko-syta! mi' Krusä"!

Anm. Melod. ej upptecknad.

21.

Medlersta Dalarna. — (Den bifogade Hornlåten hörer uteslutande till denna visa).

Stackare, stackare! du min flicka,
Hur' du har låtit narra dej!
Gettra de ha' sprungit bort;
Min flicka, stackars du!

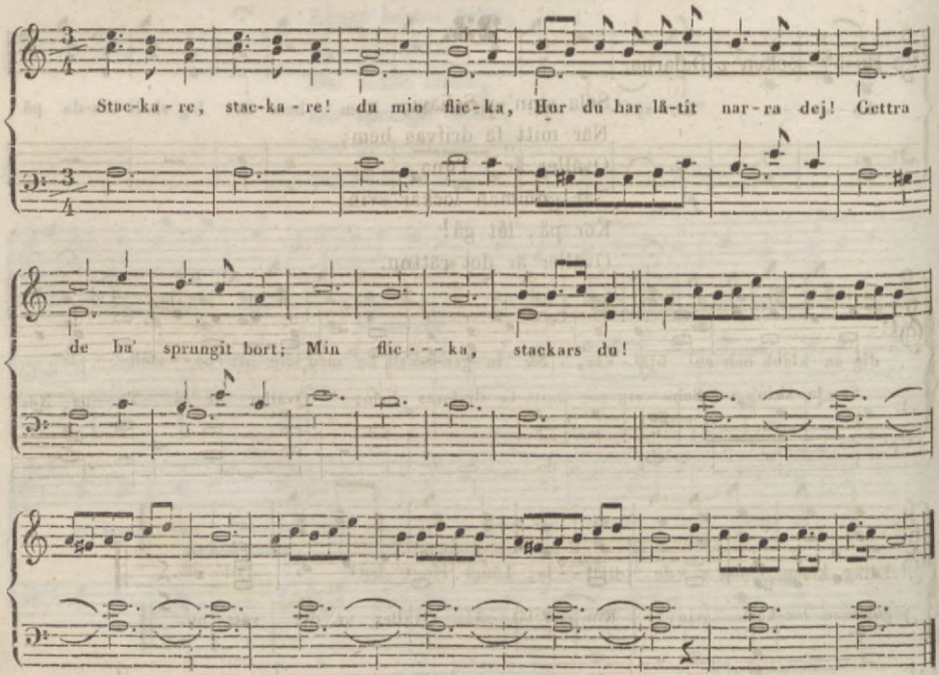

22.

Westerdalarna. (Ett slags motstycke till föregående. — Upptages här emedan det företrädesvis sjunges i vallskogen, ehuru dess egenskap af egentlig vallvisa synes vara osäker).

Stackars du min gosse,
Som uti skogen står!
Åh, utan skor och tofflor!
Det går väl, som det går.

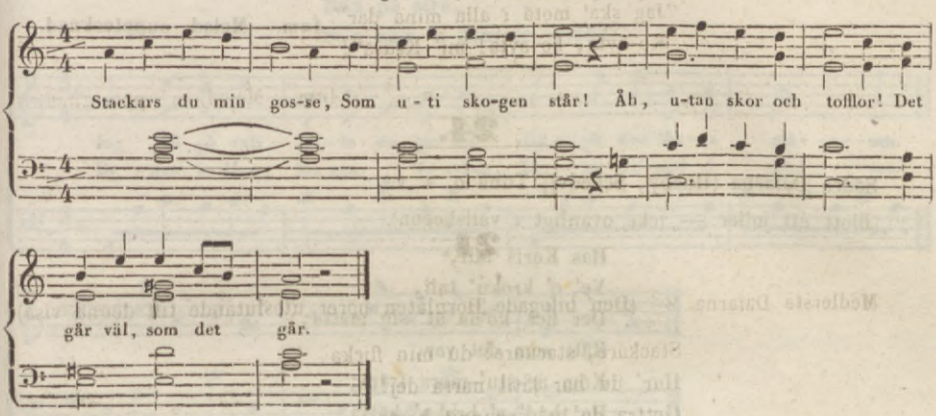

23.

Husby socken i Dalarna.

Sola skin' i Schävi,
När mitt få drifvas hem;
Qväller är i Tuna,
När gumman lockar svin;
Kör på, låt gå!
Qväller är det rättnu.

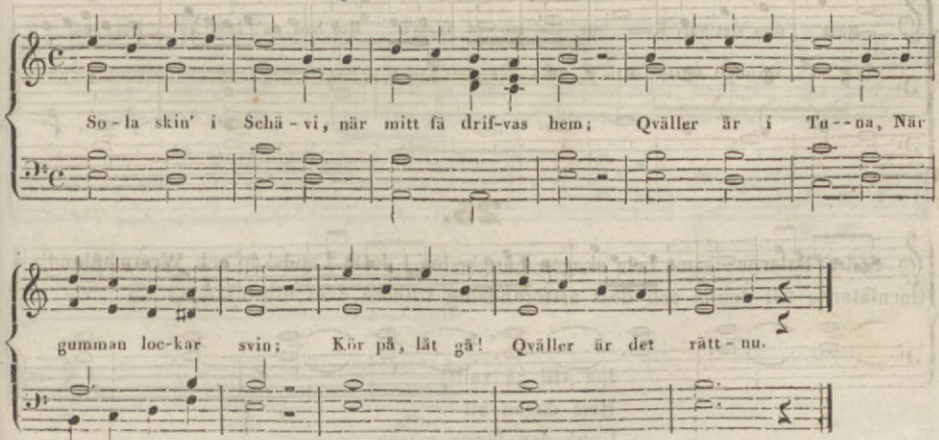

Stora Tuna S:n i Dalarna.

Qväller är i Tuna,
Mitt få drifver hem;
Gröten är koka'
Och ske'a står i;
Sänga är bädda'
Och gossen ligger i.
Kör på, låt gå!
Qväller är 'e'.

Anm. Melod. oupptecknad.

24.

Södra Dalarna (Husby, Schedvi, Tuna o. s. v.).
(Blott ett joller — icke ovanligt i vallskogen).

Has Karis fall,
Ve' e' kroku' tall,
Der fick ko'na ät' sig mätta;
Rätt som det var,
Kom ar-stu'-mora fram;
Ho' had' e' broku' hätta.

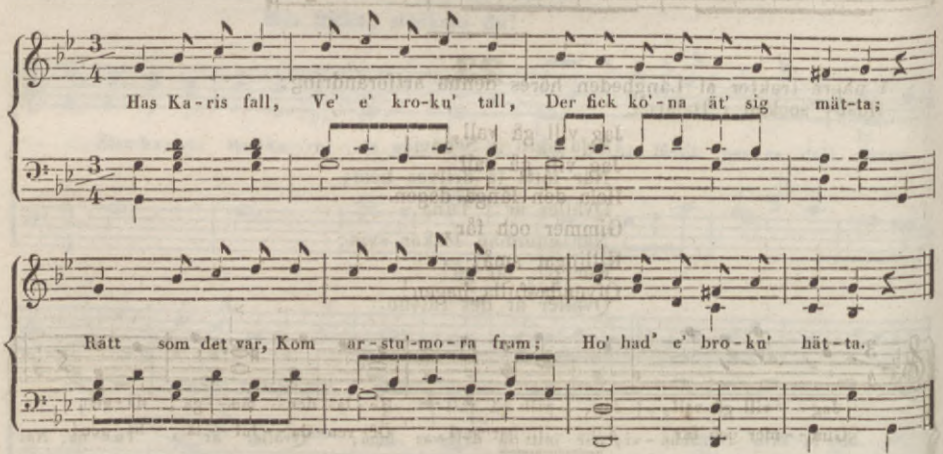

25.

Södra Dalarna, samt hela skogen Långheden i detta Landskap och Westmanland. — (Hornlåtarna till denna och dess artförändring tillhöra dem uteslutande).

1.

Jag vill gå vall
Hela dagen all
Uppå den långa måsen.

Dagen är lång,
Magen är svång,
Lite' la' mor i påsen.

2.

Tuppuna grå,
Barna mina små!
Tuppuna mina snälla!
Stilla sk'a gå,
Bita på strå,
Se'n sk'a vi hem te' qvälla!

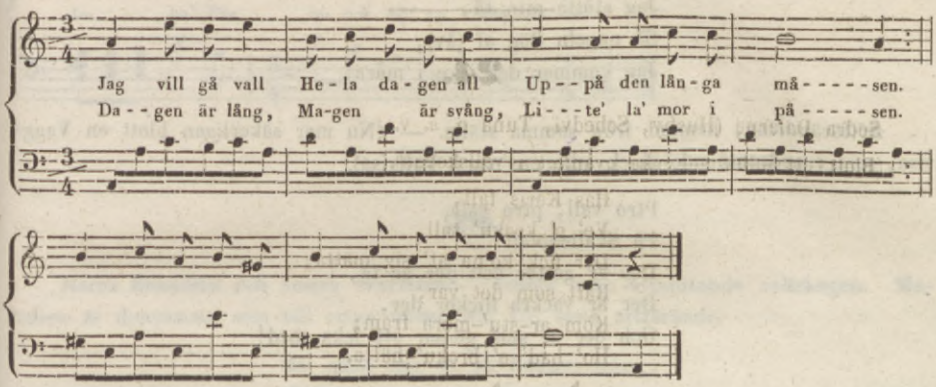

I några trakter af Långheden höres denna artförändring:

Jag vill gå vall,
Jag vill gå vall
Hela den långa dagen.
Gimmer och får,
Killingar små,
Öfvenda-fulla hagen!

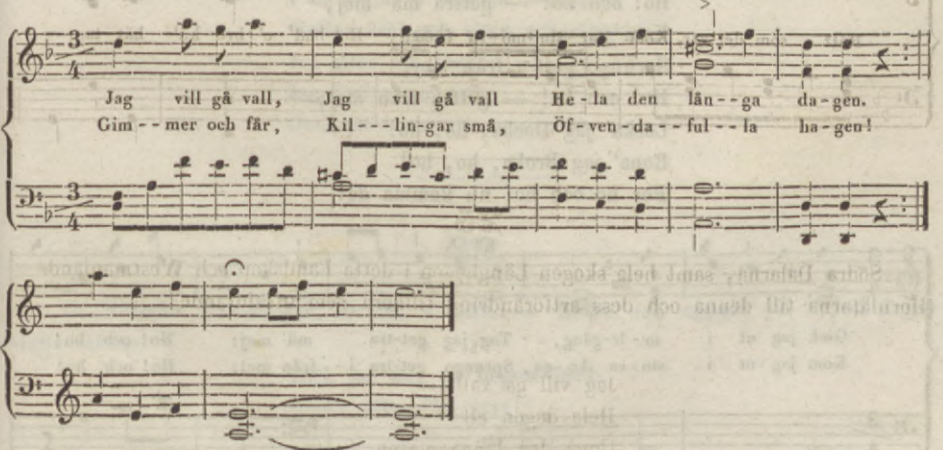

26.

Svenska Fornsånger D. III. s. 509—510. — Melodi och uppgift uppå anteckningsställe saknas. — (Tyckes ega något gemensamt med visan under N:o 3).

Ptro vall, ptro vall,
På Skallebofall!
Jag har förfall,
Jag får ej gå vall!
Jag var der i går,
Jag stötte min tå,
Så nageln flög af (åv),
Jag kommer der icke i måra!

Artförändring, hemtad från samma ställe. — (Nu mer säkerligen blott en Vaggvisa, som i nedanstående skick icke ens *varit* Vallvisa).

Ptro vall, ptro vall,
På Skallebofall!
Der är getter och der är fä,
Der är vackra flickor der,
Och der är små gossar att leka med!

27.

Thorsång och Grytnäs socknar i Dalarna.

Gick jag ut i solegång,
Tog jag gettra mä' mej;
Ho! och ho! — gettra mä' mej;
Kom jag ut i stora skoga,
Sprungo gettra från mej;
Ho! och ho! — gettra från mej;
Locka' jag Docka, ho, ho!
Ropa' jag Broka, ho, ho!
För ho och ho! nu komma de!

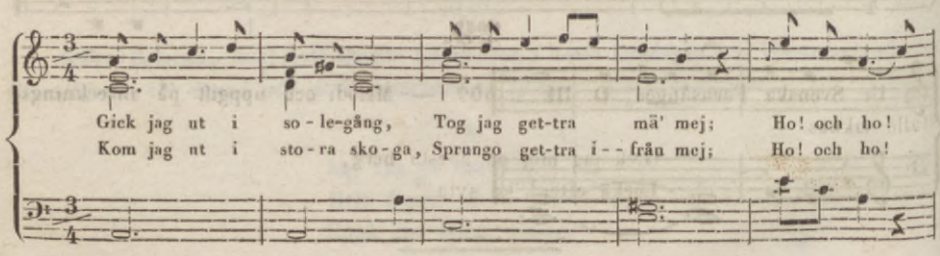

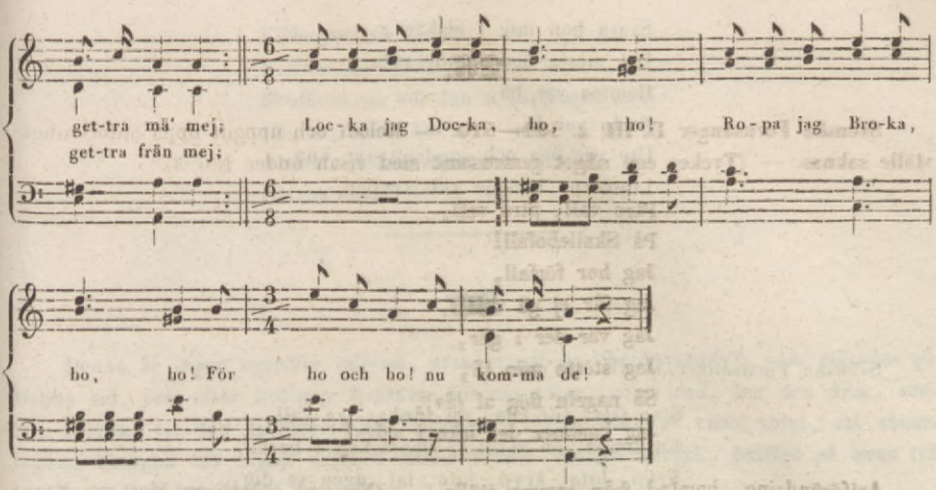

28.

Norra Bohuslän och vestra Wermland. Tillhör icke uteslutande vallskogen. Melodien är densamma som till visan under N:o 15, sista artförändr.

Ja' satte mig ut på Rounse-stång,
Och rounsade mig så gerna;
Så jätte jag bort morses bjelleko,
Som hette Gullrosenstjerna.
Jag jätte om dag,
Jag hvilte om natt;
Och alltid så jätte jag gerna.

I fjor slagta' far min store black' get
Och skar åv'a alle fyra bena;
I år mötte' 'o' mej på Dårefjell,
Mellan trä' och store grå stenar.
Jag jätte om dag,
Jag hvilte om natt;
Och alltid så jätte jag gerna.

29.

Ur Svenska Fornsånger, D. III. s. 509. — Melodi och uppgift på anteckningsställe saknas.

Gick jag mig på högsta berg,
Locka efter "ko syta!"

Svara hon mig i alekärr,
Det mesta hon kunde ryta.
Hemma var hä,
Borta var fä,
Ute var öga och söndrigt var knä,
Lungorna hängde vid strupen!

30.

Svenska Fornsånger D. III. s. 510.

Stor Ola, till Ola, nu lunkar jag vall,
En limpa, en skinka, smörasken i barm!
Kryp, luta, kryp, luta, låt ingen se dig,
Bak busken, bak busken der finner du mig!

31.

Lima socken i Dalarna.

Upptecknaren, Kyrkoherden L. R., yttrar i bref af den första November 1844 (se Brefsaml. T. 2, s. 311) följande, rörande visan: "Då solen börjar sjunka i vestern, hemvända fäbokullorna med hjorden. Från alla väderstreck närma sig vallkullor fäbostället, under det de sorgfritt tralla denna sång, den de kalla *Korla*, eller *Köla*. Bergen genljuda, och i djupa skogen lyssnar — älskaren — den arbetströtte fästmannen. — — Ord finnas väl till sången, men om någon nu har dem i minnet, är denne att söka bland de urgamla".

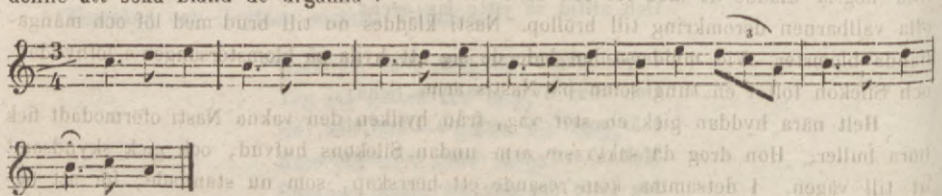

32.

Af trenne upptecknings (från Westergötland, Nerike och Södertörn) utaf denna visa, hvilka Utg. innehar, meddelas den från Westergötland, såsom redigast. Den ursprungliga melodien synes vara förgäten. I stället lämpas till visan, hvilken åtminstone på de uppgifna orterna nu mer tagit afsked från vallskogen, någon Stockholmsmelodi.

Lo, lo, mina kor!
Vi viljom afsked spela;
Låt vallhorn och pipor gå!

Killingar och lamm,
Kalfvar deribland;
Skull' vi gå till Jan i Täppones dans!
Lo, lo, mina kor!
Afsked spelom käckt,
Rättnu dansa vi så lätt!

33.

Denna är ingen egentlig vallvisa, utan ett af de "herdeqväden", som diktades på Dalins tid, och efter honom; hvarken till sitt yttre, eller inre, bär den drag, som låta antaga, att den uppstått bland allmogen, ehuru Förf. af visan vetat, att såsom ingång begagna ett bland vallbjon ännu mycket vanligt uttryck, hvilket på hans tid kanske utgjort början till en vallvisa.

Icke destomindre är det täcka qvädet (såsom Atterbom i Poet. Kalender 1818, s. XXX anmärker) "nästan i alla bondflickors visböcker", eller, hvad kanske ännu sannare är: i deras minne och sinne; så att man ofta (äfven i vallskogen) får höra åtminstone de två första verserna sjungas till den undersköna melodien, som ensam torde räddat orden från förgätenhet.

Nedanstående uppteckning efter sång af en åldrig gumma i Södermanland (hon omtalar, att qvädet i hennes ungdom varit en "rigtig herrskapsvisa") föregås af följande berättelse:

Två vallbjon, en gosse och en flicka, vallade i skogen sina hjordar. Gossen hette Silekon och flickan Nasti. Alltid drefvo de sina hjordar till en viss trakt i skogen, der de voro säkre, att kunna träffas, ty de hade fattat en "stark kärlek" till hvarandra. — En dag hade de öfverenskommit, att på lek fira sitt bröllop, och till denna lilla högtid klädde de med löf och blomster en hydda, och deri en säng, samt bjödo alla vallbarnen deromkring till bröllop. Nasti kläddes nu till brud med löf och mångahanda blomster. Vid middagstiden lade de sig att hvila på blomstersängen i löfhyddan, och Silekon föll i en tung sömn på Nastis arm.

Helt nära hyddan gick en stor väg, från hvilken den vakna Nasti oförmodadt fick höra buller. Hon drog då sakta sin arm undan Silekons hufvud, och gick skyndsamt ut till vägen. I detsamma kom resande ett herrskap, som nu stannade, för att betrakta Nasti; och de funno sådant behag till henne, för hennes "roliga utstoffering", att de beslöto taga henne med sig, och nu fortsatte allesamman resan.

Då Silekon vaknade, trodde han att Nasti på skämt gömt sig undan, hvarföre han började "sakta ropa" henne i namn; och när han icke fick något svar, gick han ut i skogen, der han bland träden och bergen länge letade efter henne. Men hon fanns icke. När aftonen kom, begaf han sig till Nastis föräldrar, för att der möjligen återfinna sin käresta; men han fann henne icke eller der. Äfven påföljande dagen vankade han i skogen, ropande sin kära Nasti, men hon var för honom försvunnen. "Han sjöng då följande klagosång":

1.

Tusslullerilull! Skäll-kossan min!
Vi viljom till skogen oss lända;

Kom, kom min Kulla, och Brokan min,
Från eder jag aldrig vill vända.
Olyckelig lyser mig solen i dag öfver bergen!

2.

Jag gångar mig ut i ödemark,
Och der i gräset det gröna,
Min föda skall blifva knopp och bark,
Det sku' ni på kinderna röna.
Olyckelig m. m.

3.

Farväl min hydda och förriga ro,
Jag kommer här aldrig mera;
Ensammen härefter i öknen att bo
Skall jag lefva dagarna flera.

4.

Nu blåser jag uppå lurar och horn,
Mitt rop till himmelen sänder,
Allt efter mitt lilla hjertekorn,
Till fyra verldar jag vänder.

5.

O, himmel och jord, berg, sjöar och haf,
Ha'n J min vän borströfvat?
Med edert försåt, och illistiga tal
Med under J jorden bedröfvat!

6.

Nu vill jag tiga och dölja mitt qval,
Med tålamod dra' mina dagar,
I enslighet bygga min lefnads-sal,
Få se huru lyckan hon lagar.
Olyckelig lyser mig solen i dag öfver bergen!

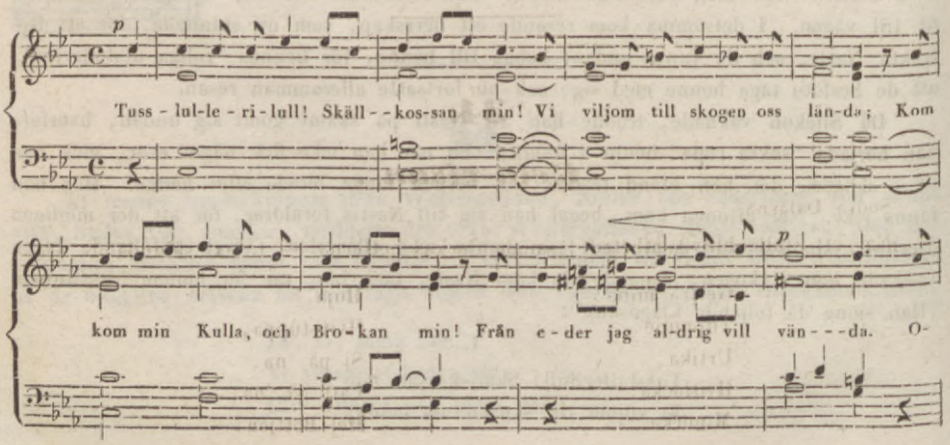

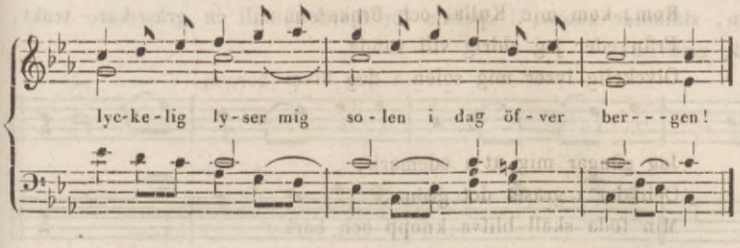

Nedanstående melodi, som är mycket allmännare, än den nyss anförda, finnes intagen i Sv. Forns. D. III, s. 505—506, der endast första versen af visan blifvit upptagen.

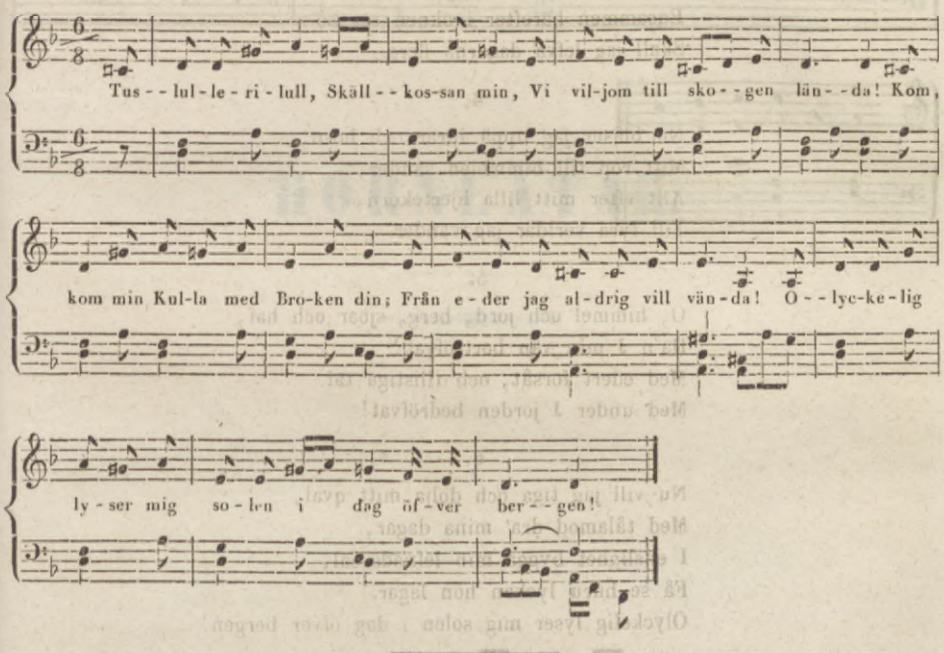

34.

"Geta-visan".

Södra Dalarna.

När ett ställe blifvit afbetadt, sammanlockas getterna — t. ex. sålunda:

Gettra mina!	Huja!
Tuppune!	Hvit-tuppa,
Urtika,	Si på 'na,
Hvitlocka,	Lätt gå 'na,
Minorka,	Hej Bottjen!

hvarefter fäbokullan, ställande kosan, i spetsen för hjorden, till en gräsrikare trakt, uppstämmer följande getavisa:

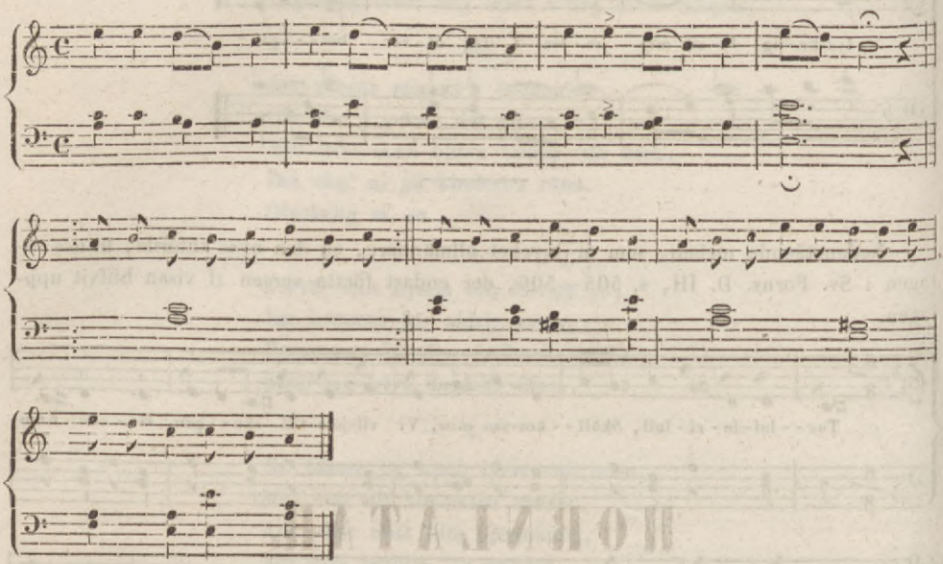

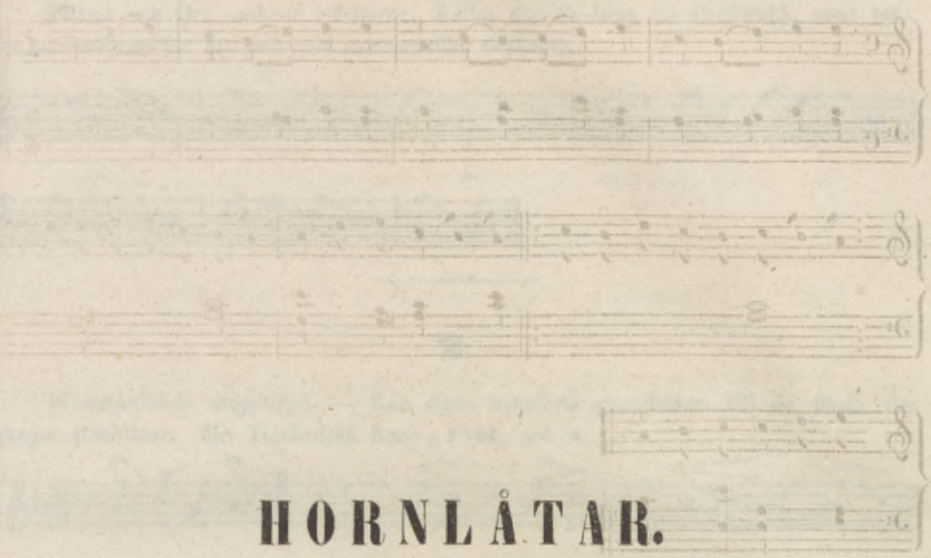

HORNLÅTAR.

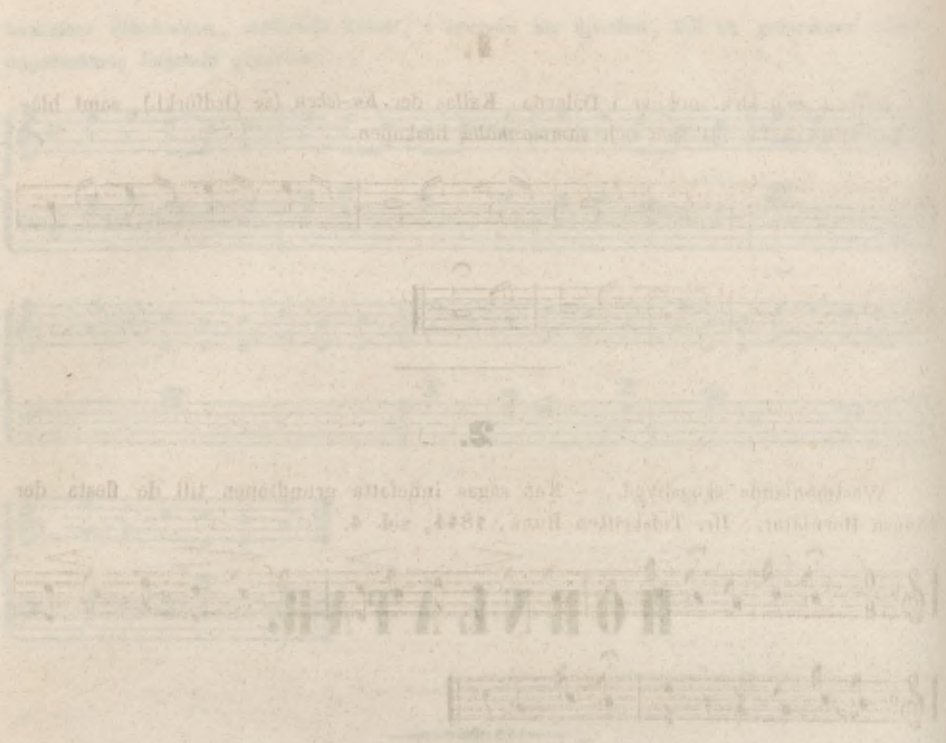

1.

Rättvik och Ore socknar i Dalarna. Kallas der *Ku-leken* (se Ordförkl.), samt blåses på vallhorn för att *leda* och *sammanhålla* boskapen.

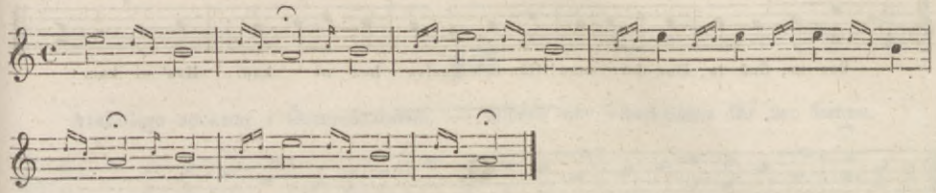

2.

Westmanlands skogsbygd. — Kan sägas innefatta grundtonen till de flesta der gängse Hornlåtar. Jfr. Tidskriften Runa, 1844, sid. 4.

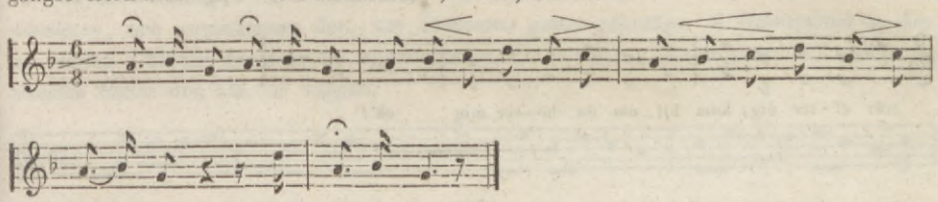

3.

Grytnäs och Husby socknar i Dalarna. — Utföres af vallhjonet under gåendet med boskapen till eller från skogen.

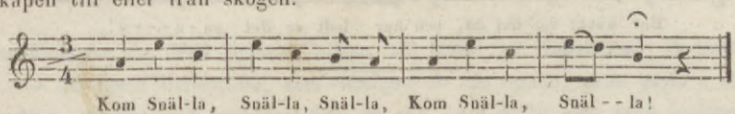

4.

Helsingland. — Blåses på *fingerpipa*, eller den i Jemtland s. k. *spälapipan*, under färden till Fäbodarna, der dessa instrumenter, efter hvilkas muntra ljud björnen tros draga sig, utbytas mot Luren och Vallhornet. Se vidare Ordförkl.

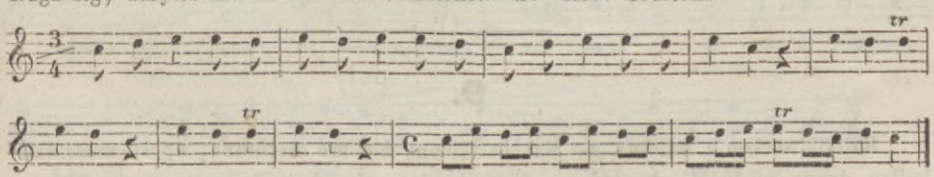

5.

Hela Långheden och angränsande socknar i Dalarna. — Föredrages i vallskog, under det boskapen betar.

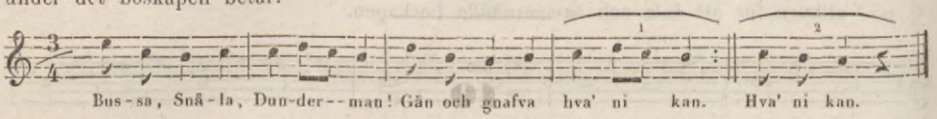

6.

Rättvik och kringliggande socknar i Dalarna. — Blåses och sjunges när vallkullorna *kuja* hvarandra (se Ordförkl.), efterfråga bortkommet kreatur, o. s. v.

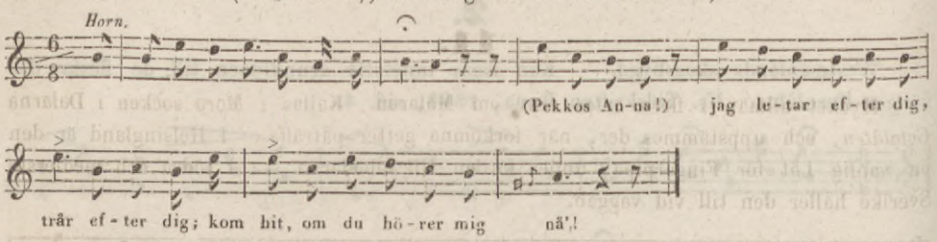

7.

Rättvik och Ore socknar i Dalarna. — Föredrages när i vallskog något ledsamt är å färde.

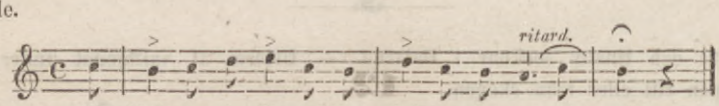

8.

Tuna socken, m. fl., i södra Dalarna. — Sjunges eller blåses, då ko bortkommit i skogen. Ur Runa, 1844.

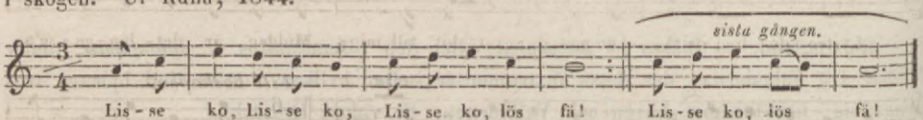

9.

Rättvik socken i Dalarna. — När bortkomna kor äro återfunna, uppstämmer vallkullan denna glädjelåt, dermed uppmanande de andra kullorna, att sjunga och vara glada, emedan "korna äro här". Se Ordförkl.

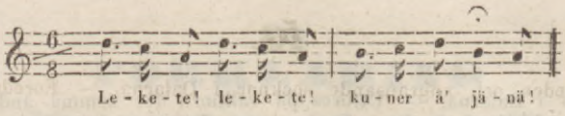

10.

Åtskilliga socknar i Öster-Dalarna. — Blåses när vilsekomna får äro funna.

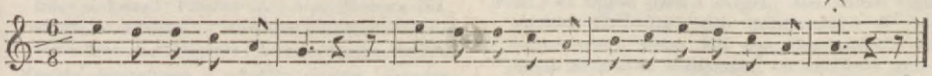

11.

Mycket allmän i flere orter norr om Mälaren. Kallas i Mora socken i Dalarna *Getalåten*, och uppstämmes der, när förkomna getter påträffas. I Helsingland är den en vanlig Låt för Fingerpipa, under färden till fäbodarna. — I södra och medlersta Sverike håller den till vid vaggan.

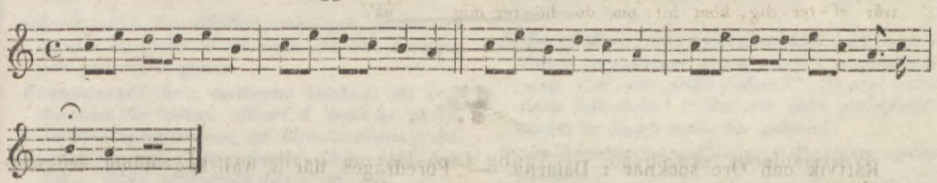

12.

Öster-Dalarna. — Med denna "blåses till hvila på *Sofvaholm*" (hvilostället. Se Ordförkl.) — På detta hviloställe, som vanligen är en öppen, grön plats i skogen med upphöjdt läge, tändes vid middagstiden en eld, och vallhjonen med kreaturen uppehålla sig der en stund.

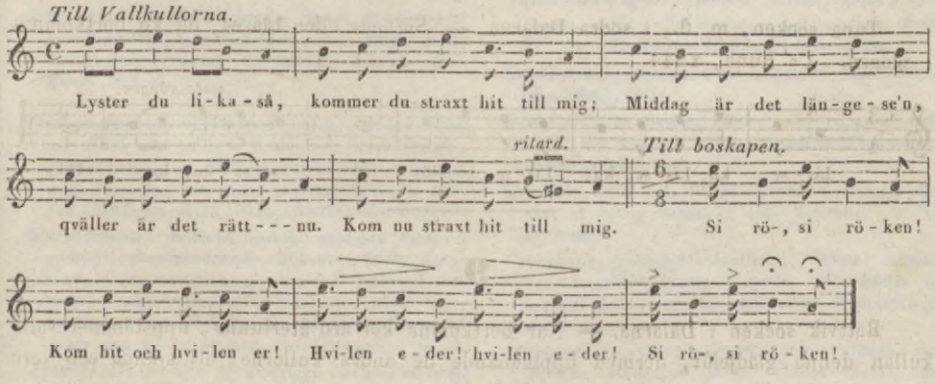

13.

Mora socken i Dalarna. — Utföres på vallhorn för samma ändamål, som näst-föregående.

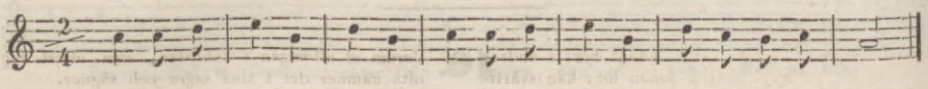

14.

Jemtland. — Sjunges af vallflickan, när hon om qvällarna hemvandrar med den henne efterföljande boskapshjorden. — Se Föret.

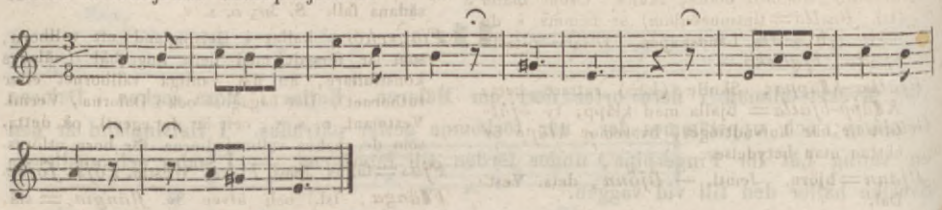

15.

Westmanlands skogsbygd. — Vanlig Lock-låt om qvällarna; af samma art som föregående.

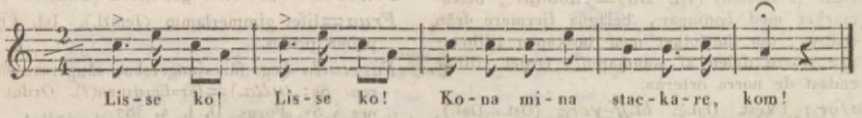

FÖRKLARING

öfver ovanligare ord och talesätt.

Andromen löt. (sid. 23). "I ångt bort i andromen löt" = långt bort i annan löt; kan svårligen förklaras annorlunda, än så att den gamla ändelsen: *-omen* (best. form af *-om*) blifvit med tiden omkastad. I stället för: *i andromen löt*, skulle det då hetat: *i androm lötomen* = i (de) andra löterna, skogarna, betesmarkerna. Se *löt.*

Ar-stu'-mor = mor i a(nd)ra stugan, grannasmor, granngumma. Sid. 30.

Biälle-ko, ko med biälla, skälla. Ordet biälla (Isl. *Bialla* = tintinnabulum) är hemma i de norra och vestra Landskapen. Uttalas oftast: *bjälla*, *bjälleko.*

Bjäller-kläppa; Skulle (här) rättare heta: *Kläpp-bjälla* = bjälla med kläpp; ty *bjällan* är här hufvudtinget, hvaremot *kläpp* är nästan utan betydelse.

Bjänn = björn. Jemtl. — *Bjönn*, dets. Vest. Dal.

Black (adj.), Isl. *blakkr*, = hvitgrå, fuscus. — Färgen uppgifves af allmogen utmärka en mycket god art af getter.

Breminsene! är i medlersta Dalsland ett ord, hvarmed får lockas. *Bræi l. Breï* är på Isl. en hvardagsbenämning på fåren = *söane;* och sannolikt ingå i "Breminsene" båda dessa ord; Säl.: *"mina bräkande får!"* el. dyl.

Budär (i Budom) (Isl. *Bú*) = *fäbodar*, betesmarker med boningar, belägna fjermare från Bolbyn, der husfolket med boskapen tillbringar större delen af sommaren. Ordet tillhör endast de norra orterna.

Buföra (Vest. Dal.), *buff-yéra* (Öst. Dal.), flytta (fara) till (fä)bodarna. Ordet tillhör äfven Jemtl. och Herjeådalen. Se *Budär.*

Bynnes (v.), säges (i Jemtl.) om boskap, då den står och likasom undrar.

Bärtjen (af: *bärk*, Isl. *barkr.*) = barken. sid. 21.

Böllingen (Isl. *Bú* = pecora; boves et vaccæ) = hela hjorden, kreatursafkomman. Slägt med: *bära*, *börd;* deraf: *bördling*, och så: *Böling.* Sid. 6.

Diskomdask (s. 23) = stryk, slag. Orden *disk* och *dask* äro troligen beslägtade med *trösk*, (*tröskning*), af *tröska*, tribulare. Diskomdask (eg. slag om slag) skrifves troligen rättast: *disk-om-dask*, liksom *butler-om-butler.*

Dunderman. Härmed förstås vanligen tjuren i en hjord; den dundrande, bölande. Ordet *dunder*, i sammansättning, lärer i Småland betecknа: någon ting öfverträffande; äfven norr om Mälaren, ss. *Dunder-kär(l)*, *Dunder-verk* (nära nog liktydigt med: *underverk*), m. fl.

Dårefjell (s. 33); förmodligen menas härmed Dovrefjell i Norrige. Dock upplyses man icke derom af allmogen i Bohuslän, som eljest nog ofta nämner det i sina sagor och sägner.

Dännä = der. Vestm. dänna, dännaser. S. 16.

Fall, en öppen plats i skogen, som blifvit röjd medelst *fällning* (och förbränning) af der vuxne trän. Dessa fall äga, åtminstone de första åren efter svedjandet, en ymnigare gräsvext, hvarföre de af vallhjonen företrädesvis eftersökas. — Öfr. Dalar. *Fått;* Bleking: *Falla.* — *Fått-bär* (Dal.), hallon, ss. växande på sådana fall. S. 30, o. s. v.

Fingerhorn kallas i Helsingland ett vallhorn, som är försedt med flere fingerhål (således konstfullare, än det vanliga vallhornet eller tuthornet). Det begagnas ock i Dalarna, Verml. Vestmanl. o. s. v.; och är det egentl. på detta, som de vackra vallmelodierna för horn utföras.

Fjås = fähus. Jemt. *Föus;* Westm. *Föjs*, *föjse.*

Flänga, Isl. och äfven Sv. *flängia*, = slå, cædere. S. 4.

Fola (*folor*), fora (foror) = skick, sed o. s. v. Ordet förekommer aldrig utan i sammansättning. *"Å' dä' fölk-folur!"* (Westm.) = är detta folk-skick! *"Det är icke gubbfola"* = det är ingen syssla för gubbar!

Fonn-kreatur = småboskap, får eller getter (Dalsl.).

Fonnoun = får- eller get-skock (Dals.).

Frua = litet gimmerlamm (Jemtl.). Isl. *Frum*, prima proles.

Fåretulla (eg. fåresjungerska, sångerska för fåren. Se: *tulla.*) = fåraherdinna(?). Ordet nämnes i Sv. Forns. D. I, s. 387.

Fägänta (Vest. Dal.) = ladugårdspiga. Isl. *Génta.*

Gell-rattjen (rättare: *gäll-rattjen*, d. v. s. *gäll-rakkjen*) = skallhunden. Isl. *gella* = ljuda, skalla, resonare. I Sv. finnes blott adj. *gäll* = klangfull, ljudfull: Vestm. *gäll i ljuˈ* (Jemtl. *gäll i ljöˈ*) = högröstad. — Isl. *Rakki*, Sv. och Færö: *Rakka* = liten hund.

Gessl'n-ban (Jemtland) = wallbarn. *Gäsl-bånn* (Herjeåd.), dets.

Gessl'n-bälte (Jemtl.), bälte, som bäres af vallhjon, och hvarvid hänga: *Gessl'n-väskan* och *Gessl'n-knifven.*

Gimmer, Isl. och Gothl. *Gimbur*, = ungt får, som en gång lammat: Dal. *Gymla.* W. G. *Gymmer.*

Grimgeta, getnamn i Jemtland. Namnet utmärker ett strimligt slag af getter. De hållas för mycket goda, och är merändels Bjällgeten af detta slag.

"Gräna" (s. 23); af *Grän*, som är Dalsk. och Westm. uttalet af *Gran* (Pinus abies), Isl. *Greni.*

Gäs!-kall (Dal.) = vallhjon. Isl. *gætsla*, af *gæta* = jäta. Isl. *Gætslumadr*, vaktare i allm. — Se *jäta*.

Gäta = vakta (boskap), valla. Se *jäta*.

Hamn. (Dalsl.). "Hafva kreatur i hamn" = hafva kreatur utlegde på (främmande) bete. Isl. *Höfn* = bete, betesmark. Ett sådant utlegdt kreatur kallas (i Dalsl.) *Hamn-kreatur*. Jfr. Isl. *Fjárhöfn* = få-bete.

Has-Kari (sid. 30). Katharina, med gårdsnamnet *Has*.

Hena kallas i Skåne Får, som ej föder; i Norrland: *get*, som ej föder. Isl. *Hæna*(?). *Hönön-typpa* = höna (Jemtl.). Möjligen skulle det eljest svårtydiga uttrycket (sid. 34): *"Hemma war hä, Borta var fä"*, kunna sålunda förklaras: Fåren (eller getterna) voro hemma, men den större boskapen borta. (Skada, att okändt är hvarest visan, deri uttrycket förekommer, är hemma!).

Herde = vaktare, boskapsvaktare. — Forn. *Hirdir* (*Geitahirdir* = getaherde. Götr S.) Isl. äfven *Hirdir* (och Hirdíngi = fåraherde). Af *hirda* = vakta, vårda. Sv. uttal af ordet äro: *Helle* (Vesterg.), *Häjre* (Smål.), *Here*, *Höjre*, *Hyre* (Skåne) o. s. v.

Hjord (forn. *Hiord*. Isl. *Hiord*; af *hirda* = vakta) = flock af kreatur (som vaktas). — "Thet är hiord sum tiu hofud eru". Upl. L. Denna bestämmelse har långt för detta utgått ur lagen. — I samma Upl. L. omtalas *Hiordhund* = boskapshund, vallhund. I gamla Isl. L. nämnas serskildta Ting för mål om skador å boskap, under namn af *Hiardar-ting*.

Hlidu-kuppa (Dalarna), en (sido-) väska, hvari vallhjon förvarar Sleke för boskapen, sysaker o. dyl. Den är ofta rätt prydlig, och begagnas äfven vid andra tillfällen. Isl. *Hlid* = sida. *Kuppa*, eg. kopp.

Hoj, rop af herde i vallskog. Se: *huja*.

Huja sägas vallgossarna, då de i skog ropa och sjunga. (Ropet består just i detta: *huja (huj! hoj!)*, och med sången menas här alltid ett, detta (huja) liknande, mer uthälligt, ljud). — Smål. *hoa*, ropa samman boskap. Isl. *hóa*, dets. — Det Vestmanl.: *hojta* (= idkeligen ropa och skrika i skog och mark) synes vara härmed beslägtadt. Likaledes: *hajta*, som likväl har en annan bet.

Hvithofda (konamn i Westm. o. fl.) = den med hvita hufvudet.

Hän-getter kallas i Norrland getter, som ännu icke killat, och således icke mjölka. "The taga brännande nässla och basa eller gnida them så länge öfver buken, att the begynna svälla upp som stockar, hvaraf mjölkådrorna upplossas, så at the efter en tid nödgas skaffa något gagn utaf sig, och intet gå hela sommaren late och fäfänge". — Isl. *Hæna*. Se: *Hena*.

Hännä = här. Westm.: hänna, hännaser. S. 16.

Hätta, hufvudbonad. Fornsv. *Hætta*, *Hetto*; Isl. *Hetta*. S. 30.

Höling (Dalsl. o. fl.) = herde, vallgosse; äfven vallflicka; säl. *valthjon*. Märkligt är, att i Werml. och Bohusl. (båda liggande intill Dalsl.) ordet heter: *Håling*. — Westml. *Hölä* (pl. *hölar*). Vesterg. *Helle*. Jfr. *Herde*. Isl. *Hirdíngi*.

Ill-tyg. Så benämnas i några Göthalandskap *odjur i allmänhet*. Eg.: skadliga ting i allmänhet.

Jorta = idissla. Dalsl.

Jäta, impf. jätte, Isl. *gæta*, impf. gætti = gifva akt på, akta, vårda, vakta (boskap). Ö. Dal. *gäta*, ipf. gätaS. = valla (uttalas icke *jäta*, utan ghäta, med hårdt g('ghe), oaktadt blöt vokal följer). — Allmännast i andra orter är dock det mjuka uttalet. Vest. Dal. *getta*, gå i vall. Herjed. *geta*.

Klank. Ordet är troligen det samma som Isl. *Klackr*. (Isl. *ck* står ofta för *nk*, ss. i *Beckr* = bänk, *Hleckr* = länk). Isl. *Klackr* = en pinne, hvarmed man fäster bördan på en klöfsadel, således ett slags fängsel. *Klänk* är eljest i N. Vestm. ett ord, som bemärker: ett (bullrande, skramlande) påhänge. S. 27.

Korla, *Kölla* = sjunga i vallskog (Dal.). Säges uteslutande om flickor (vallkullor), på samma sätt, som i Ångermanland, Medelpad och Jemtland *köuk'*, *kääuk'* (sjunga i wallskog, "locka boskap med sång") säges blott om flickor; hvaremot wallgossen (i samma mening) *"hujar"*. *Kolla* (Helsingl.), "då wallhjon locka och sjunga för boskap". Isl. *korra*, sjunga för barn.

Kossa! (allm.) = liten ko! pl. (Vestm.) Kossur, Kossuna. *"Kosa"* (Sv. Forns.) hörrs väl aldrig. — Vanliga kolockningen i Vestm., Nerike och Söderm. är: *"Ko Kossuna mina kom"!* — Isl. *Kusa* (qviga) hör knapt hit.

Ko-syta! lockningsord till kor (= Ko-söta! Söta ko!(?)). Se: *Syta*.

Krytyr (Ö. D.), *krittur* (V. D.), *kräk* (flerst.), *kritär* (Vestm.), *krak* (N. Helsingl.) = kreatur. Hels.: getter och får.

Kräk. Se: *krytyr*.

Ku, *kyr* = ko; pl. kuner, kyner (och kynner). Tillhör de flesta norra orter. Isl. *Ku*, *Kyr*.

Kuja = ropa i vallskog. Ordet kan vara bildadt af *Ku* (Isl. *Kú*) = ko, således *kuja* = blåsa en Ko-låt; eller ock blott af ljudet *kú!* = en tutning i horn, liksom man för att skrämma barn ropar, *bu!* hvaraf verbet *bua*, *bua någon*. Ett annat Dalord: *kula* bet. ropa högt i skog med rösten, eller med horn (= *Kuluann* = kul-horn), isynnerhet till boskapen. S. 42.

Ku-lek = Ko-låt, sång för korna (Jfr. Schweitz. *Kuh*-reigen); af *Ku*, Isl. *Kú* l. *Kyr* = ko, samt *Lek*, Isl. *Leikr* = lek, spel, musik; deraf *Hörpu-leikari* = harpo-lekare, harpospelare. — *Lek en lek för mig"* (Sv. Folkw. 3. 50) = sjung en sång för mig! I Norige har ordet till och med öfvergått till betydelsen af sjelfva det musikaliska instrumentet; *Strægeleeg*, *Langn-leeg* = den långa Norska bondefiolen. S. 41.

Käck (Isl. *kiækr?*), modig, manhaftig; strennus. Ihres förmodan, att ordet härflyter af *qveck*,

qvick, vividus, alacer, vinner stöd deraf, att ordet *käckt*, i åtskilliga Dalsocknar, just bemärker: lifligt, muntert, nöjsamt, hvilken betydelse ordet ock har på detta stället (sid. 42).

Köuk' (Jemtl.) = ropa i vallskog, hojta. Säges om flickor. Gossarna *huja*. Ibres *kökå* finnes icke i Jemtskan, der infinitiverna aldrig slutas på *a* eller annan vocal. — *Köuk at kynnom* (läs *tjynnom*) = ropa åt korna (då de äro närvarande); *Köuk ätt kynnom* = ropa efter korna (då de äro frånvarande).

"Lekete, lekete! kuner ä jänä!" (pro *jene*) = leken, leken! korna äro här! — *Lekete är* 2 pers. pl. imperat., som på Elfdalsmål heter *leikt*ɛ*-i*ð = leken J! spelen på horn, varen glade, leken! — *Kuner* = korna, pl. af Rättv. *Ku*. — *Ä* = äro. — *Jänä* (Rättv.) = här skulle skrifvas *hjänä* af Isl. *Hjer* och *Hjerna*.

Lema (Isl. att lemia) = slå, verberare.

Lindakulle, namn på ett ställe (kulle?), som ej kan till läget bestämmas, då okändt är, hvarest visan, der ordet förekommer är upptecknad.

Lisse-ko = lilla ko! eller: liten ko! (allm.).

Lulla = vagga; eg. sjunga vid vaggan. S. 14.

Lur (Isl. *Lúdr*), ett i vallskogen mycket vanligt blåsinstrument af två urhålkade trädspjelor, sammanhållna medelst omlindadt näfver. Luren eller ludren omtalas ofta i fornhandlingar, merändels såsom ett krigs- och högtids-instrument. Jfr. Runa 1844, s. 79. — Luren är vanligen 2 alnar lång. Kallas (i Jemtl.) äfven Långluren.

Låisbua (West. Dal.). Ordet utmärker tiden då allmogen med boskapen flyttar till fäbodarna.

Låla, lälla (s. 19) (Dalsl. och Werml.) sjunga eller hojta (i skog); dock merändels det förra. Isl. *lalla*. Sv. *lalla*, lulla = sjunga smått. Liktydigt med V. G. *johlka* = småsjunga. I Verml. lärer man äfven få höra: *lola*, *lohla*.

Låt = melodi, ton, sång (utan ord). Ordet *Låt* (uti ifrågavarande bemärkelse) tillhör blott norra Sverike, isynnerhet Dalarna, Jemtl. m. fl. der det bemärker både spel och sång, och således fullkomligt motsvarar främmande ordet *melodi*. Sålunda finnas: *Tiggar-låt* (en bröllopssång i Leksand, då insamling göres åt brudgum och brud); *Gång-låt* (Marsch, utförd på säckpipa, fiol el. dyl.); *Geta-låt*, Jemtl. *Geit-låt* (vall-sång för getter); *Horn-låt* (melodi för vallhorn); *Bruda-låt*, Jemtl. *Bru'r-låt* o. s. v. — Af *ljuda; ljud*, Isl. *Hljód*.

Lälla (rättare än lella (sid. 24)) = sjunga smått. Sannolikt beslägtadt med: *låla*. Se detta ord.

"Lösa ol", släppa wall; släppa boskap på bete (Elfsb.). Talesättet afser boskapets *lösning* ur klafven, för att släppas *vall* (ol). Om *Ol* se detta ord.

Lös-fä (= löst få), ett i vallskog bortkommet boskap. Isl. *Laus* = lös, solutus, laxus; *Fé* = boskap, isynnerhet får. S. 42. o. s. v.

Löt (Isl. *hlutr*, af *hljóta*, få, erhålla), ursprungl. *lott*, stycke, jordstycke; isynnerhet skogs- eller betesmark. *Hiorda-lö* (Upl. L.) = betesmark. S. 23, m. fl.

Mellanskifte kallas i Helsingland den tid, eller det skede, från medlet och till slutet af Juli månad, då boskapen jätes vid Bolandet. Se *Sirskifte*.

Molika (ko-namn) utmärker en ko, som är (till färgen) sin *moder lik*. Westm.

Myrtafsar (eller rättare: Myr-tassar) kallas i Westm. o. fl. ett slag af björnar, hvilka enligt allmogens tro icke växa. Deraf ock namnet Jemtl. *Myr-tussar*.

Mångås (Norrländskt ko-namn). *Gås* kallas i Norrl. den på hel eller half kaka bröd laggda klick af smör, som utdelas åt tjenstefolk. "Till önskning af myckenhet till sådane *Gåsar* (smörklickar), synes thet komma, att the bruka kalla sina kor så mycket på *gås*, såsom *Söngås*, *Mångås*, och så veckan igenom".

Måra, i måra = i morgon.

Mävänning kallas i Westergötland en årsgammal kalf, som första gången *vänjes* att gå *med* boskapen i bet. I Roslagen: en oxe eller qviga, som första året följer får i vall.

Ol, Oll, uttal i Skåne, Småland, Westerg., Dalarna o. s. v., af *Wall* (Isl. *Völlr*) = betesmark. Se: *Vall*.

Oll-here, Oll-hede (Småland, Vesterg.) = vallherde, vallgosse. Se *Ol*.

Pekkos, ett gårdsnamn. *Pekkos Anna* = Anna, med gårdsnamnet Pekkos. S. 42.

Pilla = plocka, peta.

Qvickhorn l. *Qveckhorn* kallas ett vallhorn, hvilket är gjordt af ett horn, som fallit af ett lefvande (qvickt) kreatur, under stångning. Dess ljud tros hafva en underbar verkan, helst om hornet vid stångningen blifvit upptaget innan det hunnit så nedfalla, att det vidrört jorden.

Ringelands-kolle, en kulle, belägen på ägorna till Ringelanda i Rölanda socken, Vedbo härad och Dalsland. S. 15.

Roansa (Bohusl.) svänga omkring, gunga. Isl. *runsa* = vanka omkring, dispalari. S. 33.

Rounse-stång = gung-stång, gunga. S. 33.

Rull (Isl. *raul*) = sång, cantio suppressa (sid. 14).

Rulla, Isl. raula, = småsjunga, cantillare. S. 14.

Ränne-here, Renne-here (Skåne, Bleking) = eg. Springherde. Se Föret.

Ränne-tyne (Blekinge) (= springtjenare), en legd person, som hjelper fårherden att vakta fåren. *Tynne* = tjenare.

Saud-reki = fårherde. (Th. Saga). Se: *Sö*. Isl. *Reki*, pådrifvare. Ordet motsvaras af Isl. *Sauda-madr*.

Siell-ko (Wenjan) = Skäll-ko (sid. 7). Se detta ord.

Sir-skifte. I Helsingland måste, i anseende till svagt bete, betesställen trenne gångor under sommaren ombytas. Dessa ymsningar af boskapens betesställen, än på Bolandet, än på Fäbodevallen, kallas *Skiften*; och det sednaste af Skiftena (vanligen från början af Augusti mä-

nad till Michaeli) benämnes *Sirskiftet* = sednare skiftet; af (Hels.) *sir, sider* = sen, sednare.

Skrabba = hångla, hängla sig fram. "Dä' skrabbar ääv," svaras (i N. Vestm.) på fråga: hur mår du? — Se: *Skrabbu'*. S. 21.

Skrabbu'(g); "skrabba", vn. = vara dålig; både adj. *Skrabbugur* och verb. *skrabbä sig fram* finnas i Gotl., äfven i Jemtl. *Skrabbig, skrabba*. Ordet torde komma af det Isl. *Skrafva*. *Skrafva* frambringa det ljud, som höres, när torra saker skrapa mot hvarandra, t. ex. hyfvelspån, torra ben = prassla el. dyl.; deraf: *skraf-þurr*, adj. = prassel-torr; skabbig (skral) säges om gamla personer, som äro så torra, att det liks. skramlar uti dem. S. 21.

Skälla (subst.) = klocka, pingla (nola, tintinnabulum), som hänges på kreatur, då de gå i vallskog; Ko-skälla, Get-skälla, Får-skälla. Dessa äro till både storlek och skapnad olika. Isl. och fornsv. *Skella*.

Skäll-ko, kallas den ko i hjorden, som bär skällan (Se: Skälla). Till Skällko väljer bondgumman alltid den af sina kor, som hon vet vara mest säflig och älsken.

Skärfven = skarfven, öppningen mellan tvenne moln på himmelen. "*Sola skiner i skärfven*" säges, då solen, efter att hafva varit dold bakom molm, framglimtar mellan desamma. S. 14.

Slaga-saudur (forunord.) kallas det bästa får i hjorden, som vid slättertidens slut *slagtades* till välfägnad åt husfolket. Ol. Saga.

Slagtare. Detta Nordvestm. namn utmärker ett mycket rofgirigt slag af Björnar. De äro till färgen blacka.

Sleke kallas en hård mjöldeg, som begagnas till lockmat m. m. åt boskap. Den beredes på flerfaldiga sätt; och ingår deri ofta salt, tjära och åtskilliga örter, såsom Getpors (Ledum palustre), Getrofva och Getmat (Onoclea struthiopteris), hvilka häraf äfven hafva sina namn. Hufvudbeståndsdelen är ibland blälera. — Af *sleka*, Isl sleiki = lambere.

Sleke-hvita; getnamn, som af allmogen förklaras med: den hvita geten, som lätt lockas med *sleke*.

Sleke-skräppa, sleke-taska kallas i Helsingl. en pung, hvari vallhjonet förvarar sleket. Jemtl. *Sleik-taska*.

Slätju-kuppa (rättare: *Släkjs-kupp;* uttalas: Slatjs-kupp.) (Ö. D.) = Sleke-kopp, en liten rund skål af trä, som vallhjonet bär vid sidan, innehållande Sleke. (Se detta ord). *Kuppa*, Isl. Kúpa = kopp.

Små-söa = små-fåren (här: fåren små!); äfven: små-boskapen. Se: Sö.

Sofvaholm, ett digtadt namn, hvarmed vallhjonen förstå *hviloställe*. Rättv.: "*Sofva-hól*". — *Hol* (D. Tuna) = skogsbacke. Malung. dets. — *Ól* (Arborel. C. L. L. D.) = högd, hål. — Kanske dets som *Vall* (se *Ól*, Oll); här: *Sofva-vallen*(?). S. 43.

Späla-pipa (Jemtl.), ett blåsinstrument af videbark, eller svarfvadt trä, med 6 fingerhål; anblåses i ena ändan. Derpå blåses visor, stundom polskor — mest af vallgossar, då de gå åt fabodarna. Björnen tycker mycket om Spälapipan, likasom (i Hels.) Fingerhornet, men skyr Lur'n l. Långlur'n.

Stall (sid. 17). Detta ord hade i äldre tider, och ännu i förra århundradet, betydelsen (bland annat) af rum för *kreatur i allmänhet*. Sålunda omtalas *Gete-stall, Fåra-stall* o. s. v. Isl. *Geitarhus* öfversattes ännu af Verelius med Getestall, och "Getstall" i Vesterg. omtalas af Linné. — Isl. *Stallr* = stabulum, præcepe.

Stinn = öfverfull (spänd) af intagen föda. Westm.: *stinnder*, eller närmare uttalet: *stindr*. — Isl. *stinnr* = styf, stark. Færö: *stin*. S. 17.

Straut (strut) = Vallhorn. Dal.

Sträng = rad af sammanräfsadt hö på en äng. Lägga i sträng = sammanräfsa hö i sträng; Skåne: *stränga*. Vestm.: *stränga upp*. S 25.

Stura, säges (i Vestm.) om boskap, då den *undersamt* blänger med ögonen hit och dit. Jemtl. *stära*.

Stärs, Störs (äfven *Skåle*) = fäbostuga (eg. Stekarhus). Isl. *Skáli*, hus.

Svane-get, namn på get, afseende den hvitglänsande färgen.

Svång (Isl. *svángr*) = tom, hungrig, jejunus. Westm. svånger, svångr. S. 31.

Syta! är (i Vesterg.) ett ord, hvarmed vallhjonen locka boskap. Man har gissat, att ordet är slägt med *Söd* = boskap. Se: Ko-syta.

Säter, Sätrar, kallas i några Svenska bergsbygder aflägsnare betesmarker, hvilka endast sommartid besökas. Isl. *Sætrur*. Westm. (der eg. *Säter* icke finnes men åtskilligstädet skogsängar med det namnet) likaledes: *Sätrur*. Ibre omtalar att vestra delen af Wermland bär detta namn, förmodligen af derstädes befintliga Sätrur. I Norige äro Sätrur mycket allmänna.

Sö, pl. *Söar*, Söer (Dalarna) = får. Isl. *Saudr* (af *sjóða*, (imperf. sauð) = sjuda). — Fornsv. *Saud* (S. Olofs Saga). — Olika uttal af ordet äro: *Saun, Sönn, Sånn* (Jemtl.); *Sö* (Werml. och Westerg.); *Södran* och *Södren* (= boskapen) (Upland); *Söar* och *Söer* (Dalarna (Wenjan och Tuna)). — Bemärker väl egentligen *Får*, men äfven *Får och Getter*, samt somligstädes *Svin* (Ordets slägtskap med *So* = sugga, har derföre af några antagits), ja, till och med *Boskap i allmänhet*. — På Færöarna säger man: *savna Söjd* = samla en spridd Får-skock. — *Sör-gap* (Östg. L.) (= får-gap) = öpning, hål genom gärdesgården för småboskapen. Märkligt, att detta eljest utgångna ord ännu är i en trakt af Östergötland gängse. — Äfven *Sor-gata* (= fårgata eller fägata) omtalas i gamla Lagar. — *Sömolkadags* bemärker i Westergötland tiden (Klockan sex eller sju), då fåren mjölkas. *Molka*, Isl. miólka, = mjölka.

Tjyél, tjölen (Dal.), tjölslogar, aflägsnare skogsängar. Jemtl.: *Tjälen* = vildmark. Herjeädalen: *Kjöhlmark* ("qvod longo et penetrabili frigore damnata sit terra". Unæus. Herd. p. 13).

Tjökan

Tjökan (Ångermanl.) = getter och och får.

Tulla (Werml. *Tölla*), *"tulla wall"* (Westerg.) = sjunga, blåsa i vallhorn, *"qväda i vallskog"* Il. *tülka* = locka, allicere.

Tuppuna (s. 31), ett smeknamn på getter. Likaledes namn på blommor och hvarjehanda älskligt.

Tussa (allm.) = drifva, valla. Sid. 24.

Tuta = blåsa i horn, vallhorn. Guldbrandsd. i Norrige: *stute*.

Tåll, uttal i Dalarna, delar af Westm. och vestra Söderm. af *Tall*, Isl. *þöll*, *þälla*, Pinus sylvestris. Sid. 28.

Ut-nestning (Skåne, Blek. o. s. v.) = lön, aflöning (isynnerhet i mat), matsäck. Werml. *Nistning*. Fornsv. och Isl. *Nesti*. — *Nista*, v. (V. D.), laga till matsäck. Se Föret.

Vallgut (Boh. L.) = vallgosse.

Walligan-hin (s. 18); ett besvärjelseuttryck. *Wal* har många betydelser: död, lik, olycka o. s. v.; hos folket i allmänhet: *det som är uppkommet genom trolldom; förtrolladt.* — *Hin walle* = den döde (eg. den fruktansvärde döde, som kan återgå). — *Tvi valle!* o. s. v.

Wall, fornsv. *Vallr* (Upl. L.), Isl. *Völlr*, *betes*-mark, fävall, fäbodevall.

Walle; gå valle = gå i vall, vallskog; valla.

Wia = videt; af *Vide*, Salix. Isl. *Viðir*. Goth. *Vaidá*. Färö: *Väidi*. Westm. *Viädä* (vigten på *i*). Sid. 23.

Wippa (s. 17) = något löst, lätt, rörligt. Isl. *Wippa* = svängning; *Vipr* = småting.

Wissvass; Stryk, pisk. Ordet är bildadt efter ljudet. Sid. 24.

Öfvenda-full = öfverfull; eg.: *full öfver ända*, utöfver omfånget. Här ett öfverdriftsord (hyperb.). Sid. 31.

Anm. Det feta l (**l**), som i ofvanst. Ordförkl. förekommer, utmärker allmogens breda eller tjocka uttal af bokstafven.

STOCKHOLM, 1846.
P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

AFTON-UNDERHÅLLNING

MED

NORDISK FOLKMUSIK.

(I STOCKHOLM APRIL 1852).

FÖRSTA AFDELNINGEN.

1:o. ***Inledningss-sång.*** Melodien från Orsa i Dalarna. Chör. Orden nya af Dbk. Harmonien af L. Höijer.

1.

Mandom, mod och morska män
Finn's i gamla Sverge än,
Kraft i arm och kraft i barm,
Ungdomsvarm i bardalarm.
Ögon blå
Då och då
Le i blomsterdalar der!
Nord, du jordens jättelem,
Nord, du milda hjertans hem!

2.

Toner än från forna dar,
Ljuda der i skog och dal,
Vilda, som en storm på haf,
Milda, som en tår på graf.
Lyssnen då,
Vänner, på
Hemländsk, hundraårig sång!
Lyssnen, älsken, lären den,
Sjungen, sjung den sjelfve se'n!

2:o. ***Högtids-stycken i Svenska och Norska landsorter.*** (För Orchester satta af L. Höijer).

a) *Gammal Brudmarsch* från Norrland (Gestrikland och Herjedalen).
b) *Bröllops-stycke.* Utföres i norra Westmanland näst före vigseln.
c) *Brud-marsch* från Leksand socken i Dalarna.
d) *Beväringsstycke* från Österdalarna, synnerligast gängse i Orsa.
e) *»Gånglåt»* (Marsch) från Helsingland. Äfven bruklig vid Beväringsmöten m. m.
Anm. Alla dessa (upptecknade af Dbk) äro helt och hållet i Nordiska melodiens anda, hvilket eljest nog sällan är fallet med detta slag af folkmusik.
f) *Bröllops-stycke* från Guldbrandsdalen i Norge. Ur Lindemans »Norske Fjeld-melodier».
g) Norsk *»Bruras-laat»* (Brud-låt, Brud-marsch). Äfven ur Lindemans samling.
h) *Svensk Beväring-marsch.* Se d) här ofvan.

3:o. ***Svenska Folkvisor.*** (Fyrstämmigt).

a) *Wärmlandsvisa.* Med vida äldre ord, under namnet *»Finspångs-visan»,* bekant äfven i Östergötlands skogsbygd, der melodien sannolikt först uppstått.

O Wärmeland du sköna, du härliga land,
Du krona bland Svea-Rikes länder,
Och om jag vore midt i det förlofvade land,
Till Wärmland jag ändå återvänder,
Ja, der vill jag lefva, och der vill jag dö.
När en gång ifrån Wärmland jag tager mig en mö,
Så vet jag att jag aldrig mig ångrar.

b) *Visan om Axel och Walborg.* Upptecknad 1845 på Kosterön i Bohusläns skärgård af Dbk, och utan tvifvel den äldsta af hittills i de tre Nordiska Rikena kända melodier till denna visa.

1.

De spelte guldtärning vid bredan bord,
I glädje och lust med alla,
Men lyckan hon vänder sig ofta om.

2.

»J sägen mig Walborg min ädla ros,
Hur sorgen vår mände försvinna,
Men lyckan m. m.

3.

»I högan loft vill jag sitta mer id,
Och virka det guld så trogen.
Ack, lyckan hon vänder så ofta om».

c) *Norrländsk melodi.* Orden nya.

Der kommer hon så fager,
Så stolter i sin gång,
Än sorgsen, än glader,
Och qväder en sång;
Men stjernorna de tindra öfver skogen.

Sin stora blick hon hvälfver
Mot himlens blåa rund,
Och tåren den skälfver,
Lik löfven i lund.
Men stjernorna m. m.

»Hvem söker du, hvart längtar
»Ditt varma hjerta här?
»Förbleknade arma!
»*Han* finns icke mer —
Men stjernorna de tindra öfver skogen.

4:o. *Vallvisor och Hornlåtar.* (Vexelsång och horn, med orchester).

Begynnes med en Hornlåt från Helsingland samt en från Westmanland, hvarpå följa i vexelsång åtskilliga vallqväden från Dalsland, Wermland, Jämtland och i synnerhet från Elfdalen och Mora i Dalarna. Mellan dessa stycken förekomma dels tvänne s. k. *»lålningar»* (sånger utan egentliga ord) från Herjedalen och Dalarna, dels

»*låtar*» för vallhorn, mest från Norrland. Slutas med en visa från Mora, som der sjunges när kor mjölkas, samt med ett Elfdalskt afskedsqväde från Vallskogen, der brukligt om höstarna. Orden öfversatta från Elfdalsmål.

(Samtliga dessa melodier äro tid efter annan upptecknade af Dbk).

(Hornlåtar).

Han: Vi ska gå vall
Hela dagen all
Uppå den långa måsen.
Dagen är lång,
Magen är svång,
Lite la' mor i påsen.

(Horn).

Hon: Tuppuna grå (getterna),
Barna våra små,
Tuppuna våra snälla,
Stilla ska' gå,
Bita på strå,
Se'n ska' vi hem te' qvälla.

(Horn).

Han: Kommer du vall te måndan, Mali,
Mali lilla då?

Hon: Å ja, å ja, Jon lille,
Jon lille då!

Han: Hvar ska' vi mötas, Mali lilla,
Mali lilla då?

Hon: Då ska vi mötas på Ringlands kolle,
Jon lille då!

(Horn).

Han: Så låla *) Mali, och låla mej,
Och är du min vän, så svarar du mej,
Nu lålar jag.

(lålande).

Hon: Ja låla Jon, och låla mej,
Och är du min vän, så svarar du mej,
Nu lålar jag dej.

(lålande, som slutas med horn-toner).

På Elfdals- och Mora-mål.

Kulo-tuvin åh, åh oa! m. m.
(Horn).
Han: Kum kjynä, säh! m. m.
Hon: Kumir bort, kumir, m. m.
(Horn).
Fyre bäkke lop nid, m. m.
(Hornlåt).

*) *Låla* betyder sjunga i vallskog.

Båda: Faren väl, så väl!
Vi fara nu af,
Vi komma ej hit,
Förr'n åt åre.

ANDRA AFDELNINGEN.

5:o. *Svenska Folklekar.* Satta för orchester af Ahlström.

a) *Domare-leken* eller »*Domare-Dansen*». Uppteckningen från Östergötland. — En Isländsk lek »Syrputhings-lög» (Afskrädetings-lagen), hvarigenom redan i elfte århundradet hela rättegångssättet der skämtvis härmades, motsvarar i det hela vår Domare-lek. Jfr Liósvetna Saga, C. 9.

b) *Ringlek i Blekinge.* Från Östra härad derstädes. Upptecknad af Dbk och tryckt bl. »Sv. Fornsånger», D. 3.

c) *Allmän Ringlek* (»Skära hafre»). Den enklaste och utan tvifvel åldrigaste bland vårt lands talrika förändringar af denna melodi. Från Westergötland.

d) *Södermanländsk folklek* (Sorunda, Grödinge), uppteckn. af Dbk. Förtjenar synnerlig uppmärksamhet för sin rena öfverensstämmelse med den äldre folkmusiken, då den med säkerhet kan antagas tillkommit i sednare tider.

e) *Ringlek i Blekinge* (»Jungfrun gångar sig åt lunden»), uppteckn. af Dbk. — Tr. bl. »Sv. Fornsånger».

f) *Stabb-dansen* (»Hvem skall denna skålen tillhöra»). Egentligen en dans, öflig i Dalarna och andra nordliga landskap. Uppteckn. af Dbk. Jfr Runa, D. 2, s. 62 o. f. — Så väl melodi, som text och utförande, sätta utom allt tvifvel, att Stabb-dansen är en forntida *Gilles-lek.* Blott ett par dylika har allmogen bevarat efter medeltidens Gillen, båda öfliga endast vid dryckes-samqväm, hvilket ock utförandet antyder.

6:o. *Svenska Folkvisor.* (Fyrstämmigt).

a) *Lek-visa* (»*Gymbur-laiken*», Gimmer-leken) från Burgs s:n på Gothland. Uppteckn. af Laurin. Harmonien af Cronhamn. Se Runa f. 1845, samt »Svenska visor», h. 1.

1.

Och hade jag mig en fulltrogen vän,
Som kunde föda lammen åt mej,
Om vinteren
Till sommaren igen.
Och lammen har jag både stora och små,
Men ingen har jag som gräset kan slå,
Om sommaren
Till vintren igen.

2.

Kom in, kom in, kär sonen vår,
En fästemö vi gifve,
Vi tacke, tacke modren vår
För gåfvan, j oss gifve;
Vi kan intet annat svara,

Än om det, som godt kan vara:
Hon är som en silkesros,
Hon är god att vara hos,
Hon är som en silkesvippa,
Hon är god i gräset hitta;
Jag kallar dig in, Lars Larsson Grådda!

b) »*Kristallen*». Ren Dal-melodi, äfven känd i Norrland. Sednare uppteckn. af Dbk. Den äldre uppteckn. är af C. Åmark. Jfr Runa 1850, sid. 40—41.

1.

Kristallen den fina, som solen månd' skina,
Som stjernorna blanka i skyn,
Jag vet en flicka rätt ärlig och kärlig,
Uti denna här byn.
Ack, om vi kom till älskogsblomma!
Och du vore vännen min
Och aldra kärestan min,
För röda, röda rosor, förgyllande guldskrin.

2.

Om jag än reste till verldenes ända
Så ropar mitt hjerta till dig,
Till Dig min vän och älskogsblomma!
m. m.

c) *Jämtlands-visa*, uppteckn. af Nordenström, efter sång af ett vallhjon. Jfr Runa. Känd äfven i Westmanland.

1.

Och mins du hvad du lofvade,
Och mins du hvad du sade,
Och när som vi stodo under himmelen den blå?
Du lofvade, du aldrig skulle svika,
Och lika fullt så bju'r du till,
Att göra det ändå.

2.

Och mins du hur du talade, och mins du hvad du sade,
Och när som du var uppå ditt adertonde år?
Du sade att du drömde om vännen din;
Den drömmen var — som strömmen,
Min lilja och min ros.

7:o. *Svenska Folkdansar.* (För orchester af Ahlström).

a) *Halling*, från Bohus län. Uppteckn. af A. Em. Holmberg. Ehuru Hallingdansen eg. är hemma i Noriges Hallingdal (deraf ock namnet), samt i öfrigt, under skiljak-

tiga melodier, vida spridd i de två brödrarikena, sätta kännare likväl den Bohuslänska i främsta rummet.

b) *Fiskardansen* från Bohus läns skärgård. I sitt slag den enda i Skandinavien. Se Runa f. 1845, sid. 38.

c) *Skufvadansen* fr. n. Westmanland. Uppteckn. af Dbk. *Skufva*, Isl. *skufa*, lyfta, föra framför sig — såsom gosse och flicka bete sig i denna dans.

d) *Höglorfven.* (Den höga, högtidliga dansen. Af *larfva.*) Egendomlig för Vingåker i Södermanland. Jfr Runa f. 1842.

e) *Jössehärads-dans.* En sort Halling från Jösse härad i Wärmland. Uppteckn. af Ahlström.

f) *Nig-dansen.* Känd öfver hela Svea rike. Ett eget mjukt och nigande ligger i både melodi och utförande. Uppteckn. af Dbk.

g) *Stamp-dansen.* Allmän öfver hela landet.

TREDJE AFDELNINGEN.

8:o. *Nyare Svenska visor, till en del gladare.* (Solo vid piano).

a) Från Jämtland.

1.

Gick jag mig uti lunden gröna,
Ville plocka rosor åt min vän,
Der växte rosor, der växte liljor,
Törnen växte det på alla dem.

2.

Hörde jag i de linda-salar
Fåglar små, som sjöngo uppå qvist,
Och turturdufvor och näktergalar
Klagade att vännen sin de mist.

3.

Gick jag mig uppå ängen gröna,
Till att söka upp min trogna vän,
Och mötte vännen allt som jag ville,
Men vi mötas aldrig — aldrig mer.

b) Från nordöstra Småland.

1.

Du har sörgit nu igen,
Du har gråtit, lilla vän,
Efter den du älska må,
Efter den du aldrig får.

2.

»Nej, det är visst dagg, du ser,
»Ifrån löfven falla ner,
»Snart när löfvet vissnadt är,
»Faller ej daggen mer»...

c) »*Grönbergens visa*», från Westmanland.

1.

Gick jag mig ut i lunden, der flickorna va'
Allt uti aftonstunden, när fåglarna qva'.
»Go'dag å go'dag mina dejeliga små!
»Får jag lof, får jag lof, att uti sällskapet gå?»

2.

Ja flickorna de nigde, de sågo alltför väl,
Att här var den, som dugde bland krut och kulor mä',
Ja hurra för dä! här ä' den som varit mä',
Der det small för etthundrade å tusende mä'!

3.

Jag är väl intet mera än sex å sexti år,
Om jag får lof spasera mä' jungfrurna små,
För än ä' dä' mo' uti bröstet, må ni tro!
Här ä' den, som står än, ja intill sistade man.

d) Från Nerike.

1.

Å' när ja' kommer hem te' mi' lillade Anna,
Så ska' ho' få e Salmbok å hanskar derte'.
För hopp-fal-le-la, la, la!
Ja Salmbok å hanskar, om penga' räcker te'.

2.

Å' när ja' står för prosten mä' lillade Anna,
Så ska' ho' få en ring, som dä skiner utåf,
För, m. m.

3.

Å' när ja' går i dans mä' mi' lillade Anna,
Så tar ja'na i fammen, för då så ä' ho' mi',
För, m. m.

(Alla uppteckade af Dbk).

9:o. *Svenska och Norska Slång-dansar* (Polskor). Violqvartett. Satta af L. Höijer.

a) *Håttepolska.* Från »Håtte-bygden» (högbygden, fjällbygden) i norra Bohuslän. Jfr Runa f. 1845, sid. 43.

b) »*Trepars-polska*» från Södertörn. Uppteckad af R—a. — Tryckt bland »Sv. visor», 1:a h.

c) *Polska från Norrland* (Westerbotten?) Förtjenar stor uppmärksamhet. Ur »Sv. Folk-dansar».

d) *Hanebo-polska.* Från Hanebo s:n i Helsingland. Den gamla, hemska sägnen om denna dans är känd öfver hela Norrland.

e) *Särna-polska.* Från Särna s:n i Dalarna. Af Norskt tycke. Egendomlig. Uppteckn. af Dbk.

f) *Gothlands-polska* ($^2/_4$ takt), från Garde s:n på Gothland. Uppteckn. af Laurin.

g) *Orsa-polska.* Från Orsa i Dalarna. Upptecknad af Sernander.

h) *Roslags-polska.* Hemtad ur Ålströms »Svenska Folkdansar».

i) »*Neckens polska*», från Kalmar län. Har af ålder hos allmogen burit detta namn, men icke så den allmänt bekanta. Om denna den egentliga neckens polska från Kalmar län (äfven känd i Östergötland under namnet *Neckens eller Perkels Lifstycke* (= *älsklingsstycke*) se Runa f. 1845, sid. 45.

k) *Jölstring.* Från Jölsters bärad i Norge. ($^3/_4$ och $^3/_8$ takt). Karakteristisk! — Utföres af orchester.

10:o. *Folkmelodier från Dalarna och Norrland.* Qvartett och Solo med Chör.

a) *Gammal Dalvisa.* »Om sommaren sköna».

1.

Om sommaren sköna, när marken hon gläds,
Vid Dala två elfverna vida,
Från Tuna å strand till Gagne-mäns näs
Så fagert det då är att bida,
Gud glädje och styrke de män, som der bo
Vid elfvom, på berg och i dalom.

2.

Der hörs en förnöjelig näktergals sång
Och djuren i lunderna gånga,
Vid Åhl utmed land, på sjö och på strand
Om vårtiden leka så många.
Gud glädje, m. m.

b) *Sång till Norden.* Nya ord af Dbk.

1.

Du gamla, du friska, du fjällhöga Nord,
Du tysta, du glädjerika sköna!
Jag helsar dig, vänsta land uppå jord,
Din sol, din himmel, dina engder gröna.

2.

Du tronar på minnen från fornstora dar,
Då äradt ditt namn flög öfver jorden;
Jag vet att du är och blir hvad du var,
Ack, jag vill lefva, jag vill dö i Norden!

Richard Dybeck.

STOCKHOLM,

TRYCKT HOS JOH. BECKMAN, 1852.

AFTON-UNDERHÅLLNING

MED

NORDISK FOLKMUSIK.

I STOCKHOLM DEN 10 MARS 1857.

FÖRSTA AFDELNINGEN.

1:o. ***Inledningss-sång.*** Melodien från Orsa i Dalarne. Orden nya, af Dbk.

1.

Mandom, mod och morske män
Finn's i gamla Sverge än,
Kraft i arm och kraft i barm,
Ungdomsvarm i bardalarm.
Ögon blå,
Blommor små,
Tindra i det gröna der.
Nord, du kraftens jättelem,
Nord, du milda hjertans hem!

2.

Toner än från forna dar
Ljuda der i skog och dal,
Vilda, som en storm på haf,
Milda, som en tår på graf.
Lyssnen då,
Vänner, på
Hemländsk, hundraårig sång!
Lyssnen, älsken, lären den,
Sjungen, sjung' den sjelfve se'n!

2:o. ***Föredrag.*** Blick på svenska folkmusiken, samt öfversigt af programmet.

3:o. ***Högtids-stycken i Svenska och Norska landsorter.*** (För Orchester.)

a) *Gammal Brud-marsch* från Norrland (Gestrikland och Herjedalen).
b) *Bröllops-stycke.* Utföres i norra Westmanland näst före vigseln.
c) *Brud-marsch* från Leksand socken i Dalarne.
d) *Bevärings-stycke* från Österdalarne, synnerligast gängse i Orsa.
e) »*Gång-låt*» (Marsch) från Helsingland. Äfven bruklig vid Beväringsmöten m. m.
Anm. Alla dessa (uppteckнade af Dbk) äro helt och hållet i Nordiska melodiens anda, hvilket eljest nog sällan är fallet med detta slag af folkmusik.
f) *Bröllops-stycke* från Guldbrandsdalen i Norge. Ur Lindemans »Norske Fjeldmelodier».
g) Norsk »*Bruras-lat*» (Brud-låt, Brud-marsch). Äfven ur Lindemans samling.
h) *Bevärings-marsch.* Se d) här ofvan.

4:o. ***Visor.*** Solo vid piano.

ANDRA AFDELNINGEN.

5:o. a) ***Domare-dansen,*** b) ***Gymbur-laiken*** (fyrstämmige), samt c) ***två Kloster-sånger*** (solo med chör).

6:o. ***Svenska Vallvisor och Horнlåtar.*** Vexelsånger med orchester.

7:o. ***Visor.*** Solo vid piano.

8:o. ***Vexelsånger*** vid piano, samt duo.

TREDJE AFDELNINGEN.

9:o. a) ***Svensk Folklek,*** b) gammal ***Gille-sång,*** c) ***"i Dalom".*** Alla fyrstämmigt.

10:o. ***Svenska och Norska Slång-dansar*** (Polskor). Violqvartett.

a) *Håttepolska.* Från »Håttebygden» (högbygden, fjällbygden) i norra Bohuslän. Jfr Runa f. 1845, sid. 43.

b) »*Trepars-polska*» från Södertörn. Upptecknad af R—a. — Tryckt bland »Sv. visor», 1:a h.

c) *Polska från Norrland* (Westerbotten?) Ur »Sv. Folk-dansar».

d) *Hanebo-polska.* Från Hanebo s:n i Helsingland. Den gamla, hemska sägnen om denna dans är känd öfver hela Norrland.

e) *Särna-polska.* Från Särna s:n i Dalarna. Af Norskt tycke. Egendomlig. Upptecknad af Dbk.

f) *Gothlands-polska* ($^2/_4$ takt), från Garde s:n på Gothland. Upptecknad. af Laurin.

g) *Orsa-polska.* Från Orsa i Dalarna. Upptecknad. af Sernander.

h) *Roslags-polska.* Hemtad ur Ålströms »Svenska Folk-dansar».

i) »*Neckens polska*», från Kalmar län. Har af ålder hos allmogen burit detta namn, men icke så den allmänt bekanta. Om denna den egentliga Neckens polska från Kalmar län (äfven känd i Östergötland under namnet *Neckens eller Perkels Lifstycke* (= *älsklingsstycke*) se Runa f. 1845, sid. 45.

k) *Jölstring.* Från Jölsters härad i Norge. ($^3/_4$ och $^3/_8$ takt). Karakteristisk! — Utföres af orchester.

11:o. ***Gladare visor.*** Solo vid piano.

12:o. ***Sång till Norden.*** Orden nya, af Dbk.

1.

Du gamla, du friska, du fjällhöga Nord,
Du tysta, du glädjerika sköna!
Jag helsar dig, vänsta land uppå jord,
Din sol, din himmel, dina egnder gröna.

2.

Du tronar på minnen från fornstora dar,
Då äradt ditt namn flög öfver jorden;
Jag vet att du är och blir hvad du var,
Ack, jag vill lefva, jag vill dö i Norden!

Richard Dybeck.

STOCKHOLM, JOH. BECKMAN, 1857.

AFTON-UNDERHÅLLNING

MED

NORDISK FOLKMUSIK.

I UPSALA DEN 23 MAJ 1857.

FÖRSTA AFDELNINGEN.

1:o. ***Inlednings-sång.*** Melodien från Orsa i Dalarne. Orden nya, af Dbk.

1.

Mandom, mod och morske män
Finn's i gamla Sverge än,
Kraft i arm och kraft i barm,
Ungdomsvarm i bardalarm.
Ögon blå,
Blommor små,
Tindra i det gröna der.
Nord, du kraftens jättelem,
Nord, du milda hjertans hem!

2.

Toner än från forna dar
Ljuda der i skog och dal,
Vilda, som en storm på haf,
Milda, som en suck vid graf.
Lyssnen då,
Vänner, på
Hemländsk, hundraårig sång!
Lyssnen, älsken, lären den,
Sjungen, sjung' den sjelfve se'n!

2:o. ***Föredrag.*** Blick på svenska folkmusiken, samt öfversigt af programmet. Förf. af Dbk.

3:o. ***Högtids-stycken i Svenska och Norska landsorter.*** (För Orchester.)

a) *Gammal Brud-marsch* från Norrland (Gestrikland och Herjedalen).

b) *Bröllops-stycke.* Utföres i norra Westmanland näst före vigseln.

c) *Brud-marsch* från Leksand socken i Dalarne.

d) *Bevärings-stycke* från Österdalarne, synnerligast gängse i Orsa.

e) *»Gång-låt»* (Marsch) från Helsingland. Äfven bruklig vid Beväringsmöten m. m.

Anm. Alla dessa (upptecknade af Dbk) äro helt och hållet i Nordiska melodiens anda, hvilket eljest nog sällan är fallet med detta slag af folkmusik.

f) *Bröllops-stycke* från Guldbrandsdalen i Norge. Ur Lindemans »Norske Fjeldmelodier».

g) Norsk *»Bruras-lat»* (Brud-låt, Brud-marsch). Äfven ur Lindemans samling.

h) *Bevärings-marsch.* Se d) här ofvan.

4:o. ***Visor.*** Solo vid piano.

ANDRA AFDELNINGEN.

5:o. a) ***Domare-dansen,*** b) ***Gymbur-laiken*** (fyrstämmige), samt c) ***två Kloster-sånger*** (solo med chör).

6:o. ***Svenska Vallvisor och Hornlåtar.*** Vexelsånger med orchester.

7:o. ***Visor.*** Solo vid piano.

8:o. ***Vexelsånger*** vid piano, samt duo.

TREDJE AFDELNINGEN.

9:o. a) ***Svensk Folklek,*** b) gammal ***Gille-sång,*** c) ***"i Dalom".*** Alla fyrstämmige.

10:o. ***Svenska och Norska Släng-dansar*** (Polskor). Violqvartett.

a) *Håttepolska.* Från »Håttebygden» (högbygden, fjällbygden) i norra Bohuslän. Jfr Runa f. 1845, sid. 43.

b) *»Trepars-polska»* från Södertörn. Upptecknad af R—a. — Tryckt bland »Sv. visor», 1:a h.

c) *Polska från Norrland* (Westerbotten?) Ur Åhlströms »Sv. Folk-dansar».

d) *Hanebo-polska.* Från Hanebo s:n i Helsingland. Den gamla, hemska sägnen om denna dans är känd öfver hela Norrland.

e) *Särna-polska.* Från Särna s:n i Dalarna. Af Norskt tycke. Egendomlig. Upptecknad af Dbk.

f) *Gothlands-polska* ($^2/_4$ takt), från Garde s:n på Gothland. Uppteckn. af Laurin.

g) *Orsa-polska.* Från Orsa i Dalarna. Uppteckn. af Sernander.

h) *Roslags-polska.* Hemtad ur Åhlströms »Svenska Folk-dansar».

i) *»Neckens polska»,* från Kalmar län. Har af ålder hos allmogen burit detta namn, men icke så den allmänt bekanta. Om denna den egentliga Neckens polska från Kalmar län (äfven känd i Östergötland under namnet *Neckens eller Perkels Lifstycke* (= *älsklings-stycke*) se Runa f. 1845, sid. 45.

k) *Jölstring.* Från Jölsters härad i Norge. ($^3/_4$ och $^3/_8$ takt). Karakteristisk! — Utföres af orchester.

11:o. ***Gladare visor.*** Solo vid piano.

12:o. ***Sång till Norden.*** Melodien från Westmanland. Orden nya, af Dbk.

1.

Du gamla, du friska, du fjällhöga Nord,
Du tysta, du glädjerika sköna!
Jag helsar dig, vänsta land uppå jord,
Din sol, din himmel, dina egnder gröna.

2.

Du tronar på minnen från fornstora dar,
Då äradt ditt namn flög öfver jorden;
Jag vet att du är och blir hvad du var,
Ack, jag vill lefva, jag vill dö i Norden

Richard Dybeck.

STOCKHOLM, JOH. BECKMAN, 1857.

Pris: 2 Riksdaler 32 sk. Banko.

Brev från C. S. i Berna 1847. s. 9–10.